

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Hana TOMÁNKOVÁ

Efektivita sociálního programu Oportunidades v Mexiku

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. MIROSLAV SYROVÁTKA, DiS.

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci bakalářského studia oboru Mezinárodní rozvojová studia vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Miroslava Syrovátky, DiS.

Všechny použité materiály a zdroje jsou citovány s ohledem na vědeckou etiku, autorská práva a zákony na ochranu duševního vlastnictví.

V Olomouci 15. 4. 2014

podpis_____

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Miroslavu Syrovátkovi, DiS. za podněty, připomínky a cenné rady při vypracování této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana TOMÁNKOVÁ**
Osobní číslo: **R11382**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Efektivita sociálního programu Oportunidades v Mexiku**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměřuje na sociální program Oportunidades v Mexiku. Cílem práce je analyzovat a zhodnotit efektivitu programu z hlediska jeho vlivu na chudobu a možnosti jejího zvýšení. Efektivita bude zkoumána pomocí externích evaluací, vypracovaných různými organizacemi. Obsahem práce bude charakteristika programu Oportunidades, analýza evaluací a jejich zjištění a celkové zhodnocení programu.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

De BRAUW, A., HODDINOTT, J., 2008, Must Conditional Cash Transfer Programs Be Conditioned to Be Effective?, The Impact of Conditioning Transfers on School Enrollment in Mexico, International Food Policy Research Institute (IFPRI), series n. 757, <http://www.ifpri.org/publication/must-conditional-cash-transfer-programs-be-conditioned-be-effective>
COADY, D., PARKER, S., 2009, Targeting Social Transfers to the Poor in Mexico, International Monetary Fund (IMF) Working Paper WP/09/60, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0960.pdf>
LEVY, S., 2006, Progress Against Poverty, Sustaining Mexico?s Progres-Oportunidades Program, Washington, D.C.: Brooking Institution Press, ISBN-13: 978-0-8157-5221-9
LEVY, S., 1991, Poverty Alleviation in Mexico, Working Papers, The World Bank WPS 679, http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1991/05/01/000009265_39
SKOUFIAS E., 2005, Progres and Its Impacts on the Welfare of Rural Households in Mexico, Research Report 139, Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute (IFPRI), ISBN 0-89629-142-1
SKOUFIAS E., DI MARO, V., 2006, Conditional Cash Transfers, Adult Work Incentives, and Poverty, Impact Evaluation Series n. 5, World Bank Policy Research Working Paper 3973, <http://elibrary.worldbank.org/content/workingpaper/10.1596/1813-9450-3973>
SEDESOL, 2012, Oportunidades, <http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/english>

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miroslav Syrovátka, DiS.
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: 15. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 16. dubna 2014

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 15. listopadu 2013

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na efektivitu programu Oportunidades. Hlavním cílem práce je zhodnotit efektivitu programu a jeho vliv na chudobu v Mexiku. Program je nejprve charakterizován – jsou zde uvedeny důvody jeho vzniku, jeho komponenty a popis fungování programu. Hlavní část práce je věnována třem analýzám externích evaluací, které slouží ke zhodnocení efektivitu programu Oportunidades na dlouhodobou chudobu v Mexiku. Poslední kapitola se zabývá celkovým zhodnocením programu. V této práci byla použita metoda kompilace, komparace, analýza a syntéza. Analýzy evaluací ukázaly, že jsou prokazatelné pokroky ve všech třech součástech programu – vzdělání, výživě a zdraví, které přispívají k celkovému snižování chudoby v Mexiku. Program Oportunidades měl mimo jiné velký vliv na zvýšení docházky dětí na druhý stupeň základní školy i na vyšší návštěvnost zdravotnických středisek za účelem prevence. Dále jsou v práci zmíněny nedostatky programu a vytyčeny jeho hlavní problémy, které by měly být v blízké budoucnosti řešeny.

Klíčová slova: efektivita, evaluace, chudoba, Mexiko, Oportunidades, podmíněné sociální transfery, Progresá, sociální program, výživa, vzdělání, zdraví

Abstract

This thesis is focused on the effectiveness of Oportunidades program. The main aim is to assess effectiveness of the program and its impact on poverty in Mexico. First the program is characterized; there are stated reasons of foundation of the program, its components and description of operation of the program. Main part is dedicated to three analyses of external evaluations that serve to the evaluation of effectiveness of Oportunidades program on long term poverty in Mexico. Overall evaluation of the program is situated in the last chapter. Comparison, compilation, analysis and synthesis were used in this thesis. The evaluation analyses have showed significant progress in all three parts – education, nutrition and health. All three parts contribute to reducing poverty in Mexico. Beside other effects Oportunidades program has had great impact on increasing children enrollment rate to the secondary schools and also has had significant impact on bigger amount of people visiting

health care centers for prevention purpose. There are also mentioned imperfections of the program and marked out main problems that should be solved in the near future.

Key words: conditional cash transfers, education, effectiveness, evaluation, health, Mexico, nutrition, Oportunidades, poverty, Progresa, social program

Obsah

Seznam obrázků	9
Seznam tabulek	9
Seznam zkratk	10
Úvod	11
1. Charakteristika sociálního programu Oportunidades.....	13
1.1. Pojem sociální ochrana.....	13
1.2. Sociální transfery	14
1.3. Historie programu	16
1.4. Fungování programu	18
1.5. Metody výběru obyvatelstva.....	21
2. Charakteristika a přehled provedených evaluací	22
2.1. IFPRI a CIESAS evaluace, rok 2000	22
2.2. INSP a CIESAS evaluace, rok 2004	24
2.3. INSP a CIESAS evaluace rok 2008	25
3. Analýza evaluací.....	26
3.1. Analýza evaluace z roku 2000.....	26
3.1.1. Syntéza evaluace	29
3.2. Analýza evaluace z roku 2004.....	30
3.2.1. Syntéza evaluace	34
3.3. Analýza evaluace z roku 2008.....	35
3.3.1. Syntéza evaluace	39
4. Zhodnocení a diskuze.....	40
Závěr.....	43
Seznam literatury	44
Přílohy	51

Seznam obrázků

Obr. 1: Mapa mexických států	52
------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tab. 1: Vztah indexu lidského rozvoje s počtem obyvatel v programu	51
--	----

Tab. 2: Přehled výše jednotlivých příspěvků	51
---	----

Tab. 3: Přehled makro a mikro výživných prvků dětí a žen	52
--	----

Seznam zkratek

CIESAS	Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social (<i>Centrum pro výzkum a vyšší studium v oblasti sociální antropologie</i>)
CONAFE	Consejo Nacional de Fomento Educativo (<i>Národní rada pro rozvoj vzdělání</i>)
CONEVAL	Consejo Nacional de Evaluación de la Política de Desarrollo Social (<i>Národní rada pro evaluace a sociální rozvoj</i>)
ENCASEH	Encuesta de Características Socioeconómicas de los Hogares (<i>Průzkum typických socioekonomických rysů domácností</i>)
ENCEL	Encuesta de Evaluación de los Hogares (<i>Hodnotící průzkum domácností</i>)
ENCELURB	Encuesta de Evaluación de los Hogares Urbanos (<i>Hodnotící průzkum městských domácností</i>)
IDB	Inter-American Development Bank (<i>Meziamerická rozvojová banka</i>)
IFPRI	International Food Policy Research Institute (<i>Mezinárodní institut pro výzkum potravinové politiky</i>)
ILO	International Labour Organization (<i>Mezinárodní organizace práce</i>)
INSP	Instituto Nacional de Salud Pública (<i>Národní institut veřejného zdraví</i>)
NAFTA	North American Free Trade Agreement (<i>Severoamerická dohoda o volném obchodu</i>)
OSN	Organizace spojených národů
PRONABES	Programa Nacional de Becas para la Educación Superior (<i>Národní stipendijní program pro vysokoškolské vzdělání</i>)
PRONASOL	Programa Nacional de Solidaridad (<i>Národní program solidarity</i>)
SEDESOL	Secretaria de Desarrollo Social (<i>Ministerstvo sociálního rozvoje</i>)
SEP	Secretaria de Educación Pública (<i>Ministerstvo veřejného školství</i>)
UNDP	United Nations Development Programme (<i>Rozvojový program OSN</i>)

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá efektivitou mexického sociálního programu Oportunidades, který byl zaveden jako reakce na stále se zvyšující chudobu v Mexiku v 90. letech 20. století. Důvodem výběru tématu byl zájem o oblast sociální politiky, převážně pak o programy založené na podmíněných sociálních transferech, a dále také nedostatečné zpracování tématu v české literatuře.

Cílem práce je analyzovat externí evaluace a zhodnotit efektivitu programu z hlediska jeho vlivu na chudobu v Mexiku. Dílčími cíly jsou vytvoření celkového přehledu o vzniku a fungování programu a zhodnocení vlivu programu ve všech třech hlavních komponentech programu – vzdělání, zdraví a výživě.

Při psaní této bakalářské práce byla použita následující metodika práce. První část práce se skládá z kompilace odborných textů. V druhé části byla použita analýza odborných evaluací doplněná syntézou těchto evaluací pro ucelenější pochopení. V menší míře byla použita i komparační metoda. Většina práce byla zpracována na základě vědeckých článků publikovaných v zahraničních odborných časopisech, primárního internetového zdroje programu Oportunidades a z oficiálních stránek mezinárodních organizací. Byla použita pouze jedna knižní publikace, která byla ohledně programu Oportunidades publikována.

Práce se skládá ze čtyř hlavních kapitol. První kapitola se zabývá vlastní charakteristikou programu, jeho historií, třemi hlavními součástmi programu a fungováním. Druhá kapitola krátce charakterizuje tři hlavní evaluace, které byly provedeny, a jejich metodiku sběru dat. Bohužel v době psaní této práce nebyly ještě podrobně zveřejněny výsledky poslední velké evaluace dlouhodobého vlivu programu, která proběhla v roce 2012, proto je v práci analyzována evaluace dlouhodobého vlivu z roku 2008. Třetí kapitola se zabývá samostatnou analýzou evaluací a na závěr je ve čtvrté kapitole provedeno komplexní zhodnocení celého programu.

K analýze jsem si vybrala tři evaluace, kde každá z evaluací hodnotí jinak dlouhou dobu programu. Jsou to evaluace po dvou, šesti a deseti letech od začátku programu. Program je hodnocen každý rok, ale pouze některé evaluace obsahují podrobné analýzy dat. Dále ne všechny evaluace jsou prováděny na základě dotazníků sestavených programem s využitím experimentální metody, ale využívají se zde statistická data poskytnutá různými veřejnými institucemi. Výběr evaluací

byl proveden podle jejich obsáhlosti, kdy byly vybrány ty nejpodrobnější, a zároveň ty, které využívaly ke zhodnocení data, která byla sbírána pomocí dotazníků sestavených programem. Dále byly záměrně vybrány evaluace s různě dlouhým vlivem, aby byl patrný postupný vývoj programu. Data k analýzám byly čerpány z primárních zdrojů – z evaluací. Důvodem výskytu většího počtu citovaných autorů je fakt, že existuje vždy jeden dokument, který celou evaluaci shrnuje, a poté ke každé součásti programu zvláštní dokument, kde je analýza podrobnější. Každý dokument je napsán odborníkem na danou problematiku. Dále je v minoritním zastoupení použit sekundární zdroj, a to kniha, která je celá věnována programu Oportunidades.

1. Charakteristika sociálního programu Oportunidades

1.1. Pojem sociální ochrana

Sociální ochrana je definována jako programy a normy, které jsou poskytovány různými veřejnými institucemi a mají za úkol chránit občany a jejich domácnosti před náhlými možnými problémy, které by mohly ohrozit základní lidské potřeby. Sociální ochrana se skládá ze tří druhů poskytované ochrany, a to ze sociálního pojištění, sociální pomoci a regulací pracovního trhu (Barrientos, 2010).

Sociální politika je vládní politikou každého státu a zahrnuje kromě sociální ochrany také sociální a zdravotní pojištění. Sociální pojištění chrání lidi před následky změn v jejich životě, kterými jsou například mateřská dovolená, odchod do důchodu, nezaměstnanost či dlouhodobá pracovní neschopnost. Sociální pojištění je spravováno vládní politikou a většinou jsou ke spravování používány následující nástroje: benefity pro nezaměstnané a dlouhodobě pracovní neschopné, dávky po dobu těhotenství a mateřství či důchodové dávky.

Sociální pomoc je určena chudým lidem, kterým poskytuje podporu ve formě sociálních transferů: sociálních penzí či převodem peněz za různými účely, například příspěvek na děti. Tato pomoc je financována z výběru daní.

Regulace pracovního trhu koriguje pracovní standardy a rozšiřuje práva organizací a právo vyjadřovat názor. Instituce, které se tímto zabývají, můžeme dnes najít spíše jen v rozvinutých zemích.

Sociální ochrana se v rozvojových a rozvinutých zemích liší. V rozvinutých zemích sociální ochrana slouží jako nástroj pro spravování příjmů obyvatel a chrání životní podmínky svých občanů. Naopak v rozvojových zemích sociální ochrana slouží jako nástroj pro snižování chudoby a podporu nejchudších obyvatel. Sociální ochrana je jedna z klíčových součástí rozvojových politik a má tři hlavní úkoly. Prvním úkolem je chránit základní spotřební úroveň chudých lidí nebo lidí, kteří jsou ohroženi chudobou. Druhým úkolem je pomoci chudým lidem investovat do lidských a jiných aktiv za účelem uniknutí z dlouhodobé chudoby. Posledním úkolem je posílit začlenění chudých lidí do většinové společnosti, aby mohli lépe zvládnout těžkou životní situaci, které čelí (Barrientos, 2010). Sociální ochrana začala být

považována za důležitější po zavedení strukturální změny politiky¹ v 80. a 90. letech 20. století, které měly podporovat růst a vést ke snižování chudoby. Globalizace a rychlá ekonomická proměna sehrály důležitou roli ve zvýšení poptávky po sociální ochraně. Důvodem byla skutečnost, že otevřené ekonomiky jsou náchylnější ke změnám na trhu, a navíc méně silné ekonomiky trpí ze změn na trhu více. Po ekonomických strukturálních reformách v rozvojových zemích, hlavně v Latinské Americe a Východní Asii, se chudoba a náchylnost ekonomiky ke změnám na trhu prudce zvýšila. Tento fakt vedl v uvedených regionech k zavedení velkého množství programů a rozvojových politik zaměřených na sociální ochranu (Barrientos, Hulme, 2008).

Sociální ochrana může být definována každou mezinárodní institucí jinak, podle toho, jaký postoj každá instituce zaujímá k ekonomickému a sociálnímu rozvoji.

Mezinárodní organizace práce (ILO) udává, že sociální ochrana vychází z lidských práv. Na mezinárodní scéně je sociální ochrana chápána jako základní lidské právo, které je zapsáno ve Všeobecné deklaraci lidských práv přijaté Valným shromážděním OSN v roce 1948. Světová banka charakterizuje sociální ochranu podrobněji a z finanční stránky ve strategickém dokumentu o sociální ochraně. K této charakteristice přidává také charakteristiku managementu sociálního nebezpečí společně s makroekonomickou stabilitou a rozvojem finančního trhu. Organizace spojených národů charakterizuje sociální ochranu jako sadu veřejných a soukromých politik, které se ujaly ve společnosti, aby předcházely různým nebezpečím. OSN dále definuje svůj postoj k sociální ochraně také jako zabezpečení základních lidských potřeb, což je důležitý předpoklad pro budoucí ekonomický i lidský rozvoj (Barrientos, 2010).

1.2. Sociální transfery

Sociální transfery, jak je již zmíněno výše, jsou součástí sociální pomoci. Sociální transfery jsou peníze, které jsou pravidelně posílány do domácností nebo jednotlivým osobám v hotovosti či v naturáliích. Mají mnoho podob: podpora

¹ Strukturální změny politiky byly zavedeny v mnoha státech po celém světě. Tyto změny byly iniciovány Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou, kvůli neschopnosti států splácet dluhy (Benería, 1999).

příjmů, granty na děti, stipendia, bezpříspěvkové penze a další (Southern African Regional Poverty Network, 2006). Hlavním cílem programů zabývajících se sociálními transfery je snížit chudobu, ale také podporovat ekonomický růst na mikro úrovni (Scott, 2009). Obvykle jsou sociální transfery cíleny pouze na předem vytipované skupiny lidí, ale může také docházet k plošné distribuci mezi lidmi. Sociální transfery také mohou mít podobu poukázek, které jsou směnitelné za určitý produkt či službu (Southern African Regional Poverty Network, 2006).

Sociální transfery pomáhají investovat do lidského kapitálu, například do vzdělání či zdraví, a přispívají ke snižování ekonomické zranitelnosti (Scott, 2009). Výzkumy prokázaly, že sociální transfery významně korelují se snižováním chudoby, což přispívá ke zlepšování lidského kapitálu zejména v oblasti vzdělávání, výživy i zdraví, a navíc to také přispívá k shromažďování majetku.

Většina programů zaměřujících se na sociální transfery se soustředí na chronicky chudé obyvatelstvo, ale skupinou, která je nejvíc podporována těmito programy, jsou lidé v extrémní chudobě. V některých případech se tyto dvě skupiny (chronicky chudí lidé a lidé v extrémní chudobě) mohou překrývat, ale to záleží na strukturních a distribučních faktorech, jako je velikost mezery chudoby. Výzkumy prokázaly, že programy na podporu v nezaměstnanosti významně nekorelují se snižováním chudoby, protože způsobují pouze dočasný efekt. Za efektivnější program, který snižuje chronickou chudobu, jsou považovány rekvalifikační kurzy pro nezaměstnané. Aby byl boj s chronickou chudobou úspěšný, musí být vzato v úvahu mnoho faktorů, například objem transferovaných peněz, pravidelnost, spolehlivost, délka podpory či načasování (Barrientos, Niño-Zarazúa, 2011).

Pravidelnost a spolehlivost jsou velmi důležitými faktory, protože lidé čerpající tyto benefity musí být ujisti, že se mohou spolehnout na pravidelný transfer peněz, a pomocí těchto benefitů tak překonat chudobu a problémy s ní spojené.

Délka podpory musí být dostatečně dlouhá, aby ovlivnila dlouhodobé rozhodování domácnosti o výdajích na spotřebu jídla a investice. Na druhou stranu podpora nesmí být poskytována příliš dlouho, aby nevytvořila závislost domácností na této podpoře.

Velikost transferů závisí na cíli daného programu, ale (v žádném případě) by tato výše neměla být stanovena nad či na úrovni mzdy na trhu práce, protože by to negativně ovlivnilo motivaci k práci.

Další důležité opatření, které by nemělo být opomíjeno, jsou doplňkové změny. Podmíněné sociální transfery vyvíjí větší nátlak na místní služby, jako jsou zdravotní péče či školství, tudíž rozmanité změny musí být naplánovány spolu s programem peněžních převodů, aby se zabránilo možným problémům s nízkou kvalitou služeb nebo přeplněných škol. Další otázkou, kterou si tvůrci programů musí položit, je otázka spojená s vhodností sociálních transferů. Podmínky sociálních transferů by se měly vyvarovat jakýchkoli pobídek, které by vedly pouze k spotřebování aktiv a nečinnosti (Scott, 2009).

1.3. Historie programu

Mexiko je rozlohou i populačně velkým státem a má desátou nejsilnější ekonomiku na světě, bohužel je ale stále polovina obyvatel zasažena chudobou a pětina z těchto obyvatel je dokonce zasažena extrémní chudobou. Tento jev je způsoben vysokou nerovností v příjmech obyvatel (Molyneux, 2006). V Mexiku je stále patrný jev nerovnosti mezi bohatším severem a chudým jihem, který je z velké části obydlen domorodými obyvateli. Tento trend doprovází historické hledisko. Když Mexiko vstoupilo v roce 1994 do organizace NAFTA a stalo se tak ještě více závislé na ekonomice USA, nerovnost mezi severem a jihem Mexika se ještě zvýšila. 90. léta byla v Mexiku ve znamení velké privatizace bankovního sektoru. Ovšem kvůli velmi nedbalé regulaci a téměř nulovému dohledu vzrostla během tří let velikost mexického zahraničního úvěru o 20 % a následně se zhroutila mexická měna. Odezvou této skutečnosti, byl velký pokles financování veřejného zdravotnictví a počet obyvatel zasažených chudobou vzrostl během čtyř let z 13,58 % na 19,13 % v roce 1998 (UNDP, 2011). Jako reakci mexická vláda zavedla několik menších programů pro boj proti chudobě. Mezi takovéto programy patřil například neúspěšný program PRONASOL, který byl velmi lehce ovlivnitelný místními politiky a byl zcela neefektivní v boji proti extrémní chudobě (Skoufias, 2005).

Mexiko zavedlo sociální program Progres/Oportunidades (*Pokrok/Příležitosti*) na konci 90. let 20. století (Molyneux, 2006) pod záštitou

prezidenta Ernesta Zedilla (Sewall, 2008). Program Oportunidades byl naplánován na pět let, po kterých se měla zhodnotit jeho účinnost, a mělo se rozhodnout o jeho budoucnosti (Sewall, 2008). Tento program jako první nebyl zaměřen pouze na jednu část problému chudoby, ale byl vytvořen jako vícesektorový program, který se současně zaměřuje na zlepšení zdraví, vzdělání i výživy. Má se za to, že když se zacílí na všechny tři problémy zároveň, bude to mít větší dopad, než tři různé programy zabývající se každý jedním problémem (Skoufias, 2005). Na začátku bylo v programu zahrnuto 300 000 rodin žijících v 6 344 lokalitách ve 12 mexických státech a program měl rozpočet 58,8 milionů amerických dolarů (Levy, 2006). V roce 2000 přišla k moci politická strana Partido Acción Nacional², která byla dlouhá léta v opozici (Encyclopaedia Britannica, 2013). Jejich vůdce a následně prezident Vicente Fox se i přes některé skeptické názory na probíhající program rozhodl program Progresu podpořit a zaštitit jej svým jménem (Sewall, 2008). Aby své rozhodnutí stvrdil, zavedl novou prioritu v oblasti sociální spravedlnosti a zvýšil sociální výdaje o 10 % ročně. Během let se název programu měnil. Dnes se název programu ustálil na názvu Oportunidades, ale někdy je tento sociální program také nazýván Progresu/Oportunidades.

V dnešní době je tento více sektorový systém podmíněných sociálních transferů druhý největší svého druhu v Latinské Americe (Molyneux, 2006) a je modelem pro více než 30 rozvojových zemí po celém světě, jakými jsou například Jamajka či Filipíny (SEDESOL, 2010a). Na začátku byl program zacílen pouze na chudé obyvatelstvo žijící na venkově, ale později bylo toto omezení zrušeno a program byl rozšířen i na poloměstské a městské oblasti (Molyneux, 2006). Oportunidades dnes funguje po celém Mexiku a pomáhá 6,5 milionu rodin v 187 000 lokalitách. 99 % těchto lokalit jsou vesnického či polo městského typu. V mexických státech, ve kterých více než polovina tamějších obyvatel dostává podporu, mají nejnižší indexy lidského rozvoje³. Mezi takové státy patří například stát Chiapas, kde index lidského rozvoje činí 0,74 a skoro 60 % obyvatel je zahrnuto do programu Oportunidades, další státy viz tab. 1 v příloze (SEDESOL, 2010a).

² Partido Accion Nacional (PAN) je mexická politická strana, která vznikla v roce 1939. Je to konzervativní strana podporující katolické křesťanství (Encyclopaedia Britannica, 2013).

³ Index lidského rozvoje se skládá ze tří faktorů: očekávaná délka života, vzdělání a, HND na jednoho obyvatele v paritě kupní síly. Tento index zachycuje nejen ekonomický rozvoj, a proto je hodně používán. (UNDP, 2013)

1.4. Fungování programu

Oportunidades je program podmínkových peněžitých sociálních dávek, který kombinuje jak krátkodobý tak dlouhodobý záměr v boji za vymýcení mezigenerační chudoby se zaměřením na vzdělání dětí, výživu a zdraví (Molyneux, 2006).

Vzdělání

Tento program sponzoruje především vzdělávání, a to vzdělávání dětí od třetí třídy až po poslední ročník střední školy, odměny za ukončení středoškolského vzdělání do 22 let věku a školní pomůcky pro děti na základní škole (SEDESOL, 2010a). Program klade důraz na pravidelnou a nepřetržitou školní docházku, a proto výše peněžitých dávek stoupá s každou vyšší navštěvovanou třídou ve škole. Aby se více podpořila vzdělanost dívek, na druhém stupni základní školy dívky všeobecně dostávají vyšší příspěvky než chlapci. Toto opatření slouží jako protiváha ke kultuře, kde ženy nemají stejné postavení a účast v sociálním životě jako muži (Skoufias, 2005).

Každá rodina zahrnutá do programu Oportunidades dostává každé dva měsíce peněžité dávky na vzdělání za předpokladu, že pošlou své děti do školy (Molyneux, 2006). Školní docházka dětí je kontrolována učiteli, kteří každé dva měsíce hlásí, zda dané dítě bylo přítomno ve škole více než 85 % času výuky. Po potvrzení správné docházky jsou peníze odeslány rodině. Pokud není splněn výše uvedený požadavek, rodina o příspěvek na dané 2 měsíce přichází. Pokud i v dalších měsících přetrvávají problémy, rodina může přijít o příspěvky definitivně. (Skoufias, 2005). Děti mohou každou třídu opakovat pouze jednou. Pokud dítě není úspěšné ve splnění předpokladů pro pokračování do vyšší třídy, příspěvky mu jsou automaticky natrvalo odebrány (INSP, 2005). Suma obdržených peněz může být vyšší, pokud dítě potřebuje i správnou výživu (Molyneux, 2006). Výše sociálních transferů je určena mnoha faktory, mezi které patří i předpoklad, kolik peněz by si dítě vydělalo, kdyby nechodilo do školy. Příspěvky na vzdělání jsou udíleny od 7 let věku dítěte, aby se zabránilo nežádoucí vyšší plodnosti, pouze za účelem získat příspěvky (Skoufias, 2005). Později byl zaveden i program pro mladé Jovénes con Oportunidades (*Mladí s příležitostmi*), který motivuje studenty ke studiu na střední škole a k jeho dokončení. Pokud student dokončí střední školu a je mu pod 22 let, dostane jednorázovou platbu, kterou může využít k pokračování ve studiu, zajištění zdravotního pojištění, získání půjčky na rozjezd vlastního podnikání či úvěru

na bydlení. Druhou možností, kterou student má, je počkat 2 roky, a poté s částkou, která se mu i zúročí, naložit zcela podle svého (INSP, 2005). Částka, kterou program vyplácí, se pohybuje zhruba ve výši 4 tisíc mexických pesos (SEDESOL, 2010b).

Výše financování školních pomůcek se odvíjí od stupně školy. Na prvním stupni byl příspěvek v roce 1999 v hodnotě 165 mexických pesos, na střední škole dosahoval 205 pesos. Školy, které jsou zásobovány školními potřebami státní organizací CONAFE, distribuuji školní potřeby rovnou mezi děti, tudíž peněžitá dávka na školní pomůcky není potřeba. Většina škol, kromě škol nacházejících se ve velmi okrajových lokalitách, je zásobována pomůckami od organizace CONAFE (Skoufias, 2005). Děti v ostatních školách si nakupují školní potřeby samy za výše zmíněné peněžité dávky. V tabulce č. 3 v příloze je přehled výše všech příspěvků a jejich vývoj v čase.

Zdraví a výživa

V oblasti zdraví je programem zajištěna základní zdravotní péče a vzdělávací programy v oblasti zdraví a výživy. Také jsou poskytovány výživové doplňky pro kojence od půl roku do jednoho roku věku, podvyživené děti do 59 měsíců a těhotné a kojící matky (SEDESOL, 2010a).

Základní zdravotní péče obsahuje základní hygienické podmínky v rodinách, plánování rodičovství, prenatalní péči a porod, očkování, dohled nad výživou dítěte, prevenci a léčbu průjmů, dýchacích potíží, tuberkulózy, vysokého tlaku a cukrovky, poskytnutí první pomoci a zaškolení komunity v oblasti péče o zdraví. Rodiny zahrnuté do této části programu obdrží brožuru, kde mají uvedeno, kdy a jaký člen rodiny má přijít na danou pravidelnou prohlídku. Během těchto kontrol je bedlivě sledován stav dětí a kojících matek. Dochází k přeměňování tří určujících faktorů: poměr váhy k výšce, výšky k věku a váhy k věku. Pokud jsou všechny prohlídky dodrženy, rodina má právo na příspěvek na nákup jídla a dávků výživových doplňků jednou za měsíc. Výživové doplňky se dělí do dvou typů, kdy jeden je určen dětem a druhý těhotným a kojícím matkám. Oba balíčky si jsou velmi podobné a liší se pouze v obsahu makro a mikro výživných prvků viz tab. 3 v příloze. Zbytek obsahu je suché plnotučné mléko, cukr, maltodextrin, vitamíny, minerály a umělá barviva a příchutě. Výživové doplňky jsou dětem poskytovány ve formě kaše s třemi různými příchutěmi. Ženy výživové balíčky dostávají ve formě nápoje, taktéž se třemi příchutěmi.

Vzdělávací programy o zdraví a výživě probíhají na veřejných klinikách a příjemci grantů se jich musí účastnit. Zdravotní a výživové dávky jsou spravovány mexickým ministerstvem zdravotnictví (Skoufias, 2005).

Peněžité sociální dávky jsou také poskytovány každému dospělému člověku nad 70 let, jehož rodina je součástí programu Oportunidades (SEDESOL, 2010a).

Všichni obyvatelé, kteří těží z programu Oportunidades, nesmí být zahrnuti v žádném jiném podobném programu, jakými jsou například Abasto Social de Leche či National Institute of Indigenous People. Toto opatření má zamezit zdvojení benefitů (Skoufias, 2005).

V programových centrech jsou zaznamenávány pokroky dětí ve zdravotní, výživové a vzdělávací oblasti. Matky v těchto centrech hrají podstatnou roli, protože program Oportunidades je postaven na spoluodpovědnosti. I zbytek rodiny je zahrnut do tohoto programu. Rodiny jsou aktivně zapojovány a mají jasně dané povinnosti, které zahrnují pravidelné dětské kontroly u lékaře, ujišťování se, že děti chodí pravidelně do školy pomocí splňování standardů v učení, účast na seminářích nebo pracování v rámci programu, kde nejčastější činností je výpomoc s úklidem. Tato spoluodpovědnost rodin pomáhá také posílit postavení žen a rovnost mezi pohlavími (Molyneux, 2006).

Program Oportunidades je velmi úspěšný v plnění daných cílů, a proto se také rozpočet programu každým rokem zvyšuje. V roce 2012 měl program k dispozici již 5,3 miliardy amerických dolarů, zatímco v roce 2006 to byla pouhá polovina této částky (SEDESOL, 2012a). V září 2013 byla schválena půjčka od Meziamerické rozvojové banky v hodnotě 600 milionů amerických dolarů na financování programu (IDB, 2013). Velmi pozoruhodné je, že na financování administrativních účelů programu je využíváno pouze 6 % z rozpočtu programu (Sewall, 2008).

Všechny záznamy vztahující se k programu Oportunidades jsou veřejně přístupné na internetu a jsou pravidelně aktualizovány. Program Oportunidades je hodnocen Rozvojovým programem OSN a Mexican Transparency velmi pozitivně v porovnání s ostatními mexickými programy, které probíhají na úrovni místních správ. Mexické ministerstvo státní správy provádí neustálé kontroly tohoto programu a pravidelně o výsledcích informuje dolní sněmovnu (SEDESOL, 2010a).

První výsledky programu ukazují, že prenatální zdravotní centra v Mexiku dosáhla 8% nárůstu v návštěvnosti během prvních tří měsíců těhotenství po zavedení programu. Po dvou letech od zavedení programu se také snížil počet dní o 22 %, kdy byli obyvatelé neschopni práce kvůli nemoci. V oblasti vzdělávání se snížil počet studentů, kteří nedokončili střední školu. Ani oblast výživy nezůstala pozadu a po dvou letech od zavedení programu je vidět lepší úroveň výživy a to na měření poměru výšky a věku, kdy průměrná výška dítěte se zvýšila o jeden centimetr (Barrientos, Niño-Zarazúa, 2011).

1.5. Metody výběru obyvatelstva

Výběr obyvatelstva, které bude zařazeno do programu, probíhal ze začátku pouze na základě administrativního výběru. Později, když byl program rozšířen i do městských částí, a počítalo se s tím, že počet obyvatel zařazených do programu bude podstatně nižší, se zavedla metoda založená hlavně na samovýběru.

Administrativní výběr spočíval v návštěvě všech domácností v předem vybrané vhodné lokalitě, kde proběhl census různých socio-ekonomických charakteristik. Každá charakteristika měla již předem určenou početní váhu a na základě těchto vah se sestavil výsledek a porovnal s určenou hranicí pro vstup do programu.

Základem metody samovýběru bylo použití široké škály sdělovacích prostředků za účelem informovat obyvatelstvo o možnosti zařadit se do programu. Kampaň byla vedena na komunální úrovni a byla financována výhradně z finančních prostředků obcí. Byl zde pouze menší dohled úředníků, kteří mají program Oportunidades na starost. Obyvatelstvo bylo v kampani informováno, v jakých měsících bude v blízkosti jejich domova zřízena kancelář, kde mohou o zařazení požádat. V kanceláři byli poté lidé dotazováni ohledně socio-ekonomických charakteristik domácnosti. U domácností, kde bylo vyhodnoceno, že mohou být zařazeny do programu, proběhla její návštěva, při které se zpětně ověřila správnost dodaných informací (Coady, Parker, 2009).

2. Charakteristika a přehled provedených evaluací

Řízení všech evaluací programu Oportunidades má na starosti nezávislá Národní rada CONEVAL, která sdružuje a koordinuje mnoho různých odborníků na evaluace. Hodnocení provádí externí experti, kteří musí být nezávislí a nestranní. Oportunidades je pravidelně evaluován mnoha různými institucemi, jakými jsou například Mezinárodní institut pro výzkum potravinové politiky, Kalifornská univerzita v Berkeley, Iberoamerická univerzita či mexický Národní institut veřejného zdraví (SEDESOL, 2012b). Každý rok je vydáno buď kompletní, nebo dílčí vyhodnocení programu. Některé evaluace jsou založeny na dotaznících (ENCEL, ENCELURB a ENCASEH) přímo k programu, jiné menší a dílčí evaluace jsou založeny na datech z ministerstva zdravotnictví či Národního statistického a geografického úřadu. Níže jsou popsány tři hlavní evaluace hodnotící program ve třech různých délkách vlivu – krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý vliv.

2.1. IFPRI a CIESAS evaluace, rok 2000

Tato evaluace je jedna z prvních velkých provedených evaluací tohoto programu, která shrnuje fungování programu v prvních 18 měsících od jeho zavedení. Evaluace shrnuje krátkodobé dopady programu Oportunidades na obyvatele žijící na venkově. Tuto evaluaci provedl Mezinárodní institut pro výzkum potravinové politiky (IFPRI) a Centrum pro výzkum a vyšší studium v oblasti sociální antropologie (CIESAS). IFPRI provedla evaluaci na základě tří hlavních faktorů, které dokládají vážnost a přísnost, s jakou byl program hodnocen. Prvním faktorem je náhodný výběr lokalit a v nich domácností, které se účastní programu, a zároveň co nejpodobnější vzorek lokalit (podle geografických podmínek) a domácností, které do programu zahrnuty nejsou. Takové domácnosti, které slouží jako kontrolní skupina, jsou do programu zapojeny později. Tato metoda mohla být zvolena jen díky tomu, že se již před zavedením programu počítalo s tím, že se bude provádět pravidelná zpětná evaluace. Tato metoda je obecně považována za nejučinnější, poskytuje nejspolehlivější data, která velmi jasně ukazují, jestli pozorované změny probíhají díky zavedení programu, nebo za to mohou jiné faktory. Pokud by došlo k evaluaci pouze domácností, které jsou již zahrnuty v programu,

nebylo by možné určit, které změny proběhly díky zavedení programu a které ne (IFPRI, 2000). Nevýhoda této metody spočívá v tom, že náhodný výběr je proveden na úrovni lokalit a ne na úrovni domácností. U náhodného výběru lokalit je znemožněno posouzení specifických dopadů programu v určité lokalitě (Behrman a Todd, 1999). Metoda náhodného výběru bohužel není v evaluacích jiných podobně velkých programů moc využívána, a tím jsou výsledky mnohdy nepřesné.

Dalšími klíčovými faktory, které byly využity v této evaluaci, jsou opakovaný sběr dat v domácnostech před a po zavedení programu a analytický přístup v určování dopadu programu. Sběr dat proběhl v sedmi mexických státech, nacházejících se ve střední části Mexika, které byly jako první zapojeny do programu, protože se řadí mezi státy s největší chudobou. Patří sem státy Guerrero, Hidalgo, Michoacán, Puebla, Querétaro, San Luis Potosí a Veracruz. Mapa polohy jednotlivých států se nachází na obr. 1 v příloze. Celkově ke konci roku 1999 bylo zapojeno do programu zhruba 2,6 milionů rodin. Ve výše zmíněných státech docházelo k pravidelným návštěvám 24 tisíc domácností, které se nachází v 506 různých lokalitách, v období od října 1997 do listopadu 1999, které byly náhodně vybrány k evaluaci (IFPRI, 2000). Mezi 506 lokalitami bylo 320 lokalit, v kterých se nacházely domácnosti, které byly zahrnuty do programu. Ve zbylých 186 lokalitách, se nacházely domácnosti, které byly zařazeny do kontrolní skupiny, tudíž sloužily k porovnání rozdílů a výsledků, a nečerpaly žádné výhody z programu Oportunidades (Behrman a Todd, 1999).

Všichni vybraní účastníci evaluace od domácností přes úředníky pracující na fungování programu až po zdravotní centra a učitele, vyplňovali pravidelně dotazníky a byly s nimi dělány rozhovory (IFPRI, 2000). Základem experimentální metody je dotazník ENCASEH (zaměřený na socioekonomické rysy domácností) následován dotazníky ENCEL (všeobecné evaluační dotazníky pro venkovské obyvatelstvo), které byly vyplňovány domácnostmi v průběhu dvou let celkem čtyřikrát (SEDESOL, 2010d). Vliv programu Oportunidades na větší znalosti studentů byl zkoumán standardizovaným národním testem, který se zaměřil na znalosti španělštiny a matematiky. Testování proběhlo v 500 základních školách, do kterých dochází děti podporované programem. Standardizovaný národní test spravuje mexické ministerstvo veřejného školství (Levy, 2006).

2.2. INSP a CIESAS evaluace, rok 2004

Tato evaluace byla provedena po 6 letech od zavedení programu dvěma hlavními organizacemi. Národní institut veřejného zdraví (INSP) se zaměřil na kvantitativní evaluaci, kdežto Centrum pro výzkum a vyšší studium v oblasti sociální antropologie (CIESAS) na kvalitativní část evaluace. Dříve se program soustředil pouze na venkovské oblasti, ale v roce 2002 se program rozšířil i do měst (INSP, 2005). Díky tomuto rozšíření můžeme najít v této evaluaci zkoumání jak krátkodobého vlivu programu ve městech, tak střednědobého vlivu programu na venkově. Evaluace ve městech probíhala v roce 2002 a 2003 a na venkově se hodnotil vliv od počátku programu v roce 1997 až po rok 2003. Evaluace probíhala formou dotazování na základě experimentální a kvaziexperimentální metody (SEDESOL, 2010e). Kvaziexperimentální metoda se liší od experimentální tím, že se v ní neprovádí náhodný výběr domácností pro evaluaci, ale výběr je určen jinou metodou (Trochim, 2006).

K evaluaci byl použit dotazník ENCELURB, ENCASEH a ENCEL, který byl vyplňován domácnostmi sedmkrát od začátku programu (SEDESOL, 2010e). ENCELURB je dotazník velmi podobného charakteru jako dotazník ENCEL, pouze je aplikován v městských oblastech. V městských oblastech se navíc sbíraly informace o cukrovce, anémii – pomocí krevního obrazu, výšce a váze žen a dětí. U dětí ve věku 6–23 měsíců a kojících matek žijících ve městech také proběhla kontrola stravovacích návyků. Tato kontrola proběhla čtyřikrát v jednom roce. V porovnání s evaluací z roku 2000 navíc přibyly dotazníky, které se zaměřily na rozšiřující informace ohledně škol a komunit, plodnosti, vzorků krve, a také byly provedeny dětské kognitivní testy. Dalším cílem této evaluace bylo také ohodnotit vliv programu Oportunidades na pracovní trh, což probíhalo pomocí speciálních dotazníků, kde byli obyvatelé dotazováni ohledně možností studia a práce, prvních pracovních zkušeností, svatby a vyhlídek na rodinu (INSP, 2005).

Od roku 1999 se počet rodin zapojených do programu Oportunidades zdvojnásobil na 5 milionů. K evaluaci v roce 2004 bylo náhodně vybráno více než 50 tisíc rodin jak z venkova, tak i z města (INSP, 2005). Těchto více než 50 tisíc rodin bylo z původních 506 lokalit, kde proběhla evaluace již v roce 2000, a k tomu se přidaly nově náhodně vybrané rodiny z dalších 151 nových lokalit. Nové lokality byly vybrány, aby mohl být evaluován i dlouhodobý vliv programu Oportunidades

(Rodríguez a Freije, 2012). V porovnání s evaluací v roce 2000 je vidět, že se dvojnásobně zvýšil počet nejen příjemců podpory, ale zároveň i počet náhodně evaluovaných domácností.

2.3. INSP a CIESAS evaluace rok 2008

Evaluace v roce 2008 byla opět řízena organizacemi INSP a CIESAS. Je to jedna z větších evaluací, protože hodnotí jako první dlouhodobý (10 let od zavedení) vliv programu (SEDESOL, 2010f). Evaluace opět probíhala na dvou úrovních, jedna se soustředila na kvalitativní hodnocení, druhá evaluace byla kvantitativní.

Kvalitativní evaluace používá jako nástroj k vyhodnocování rozhovory, tudíž by zde mohla hrát větší roli, a lépe vystihnout migraci velkého počtu mladých lidí za prací do měst. Vysoká absence těchto mladých lidí na venkově ale negativně ovlivnila kvantitativní výzkum – dotazník ENCEL. Tento dotazník byl již distribuován na venkově poosmé od zavedení programu před deseti lety. Bohužel tím, jak se program rozšiřuje, experimentální metoda, která je i v této evaluaci využívána, pozbývá svého původního charakteru a účelu. Velikost kontrolní skupiny je zde malá, protože většina vhodných obyvatel v náhodně vybraných lokalitách pro evaluaci je již v programu zahrnuta, tudíž vlivy programu jsou trochu zkresleny (INSP a CIESAS, 2008). Navíc dotazník ENCEL nebyl pouze distribuován do již předtím zařazených lokalit k evaluaci, ale také do dalších lokalit po celém Mexiku. Cílem bylo získat vzorek domácností ze širších geografických lokalit i přesto, že dotazníky z nových lokalit nejsou zcela úplné (Rodríguez-Oreggia a Freije, 2012).

Z dlouhodobého hlediska se v této evaluaci zkoumal i vliv programu na domorodé obyvatelstvo. Tato evaluace obsahuje i hodnocení samotného spravování a používaných postupů v programu (INSP a CIESAS, 2008). V evaluaci bylo zahrnuto 30 942 obyvatel (Rodríguez-Oreggia a Freije, 2012). V roce 2008 bylo zapojeno v programu zhruba 5 milionů domácností (Gobierno Federal, 2010). Od roku 2002 počet domácností zahrnutých v programu stagnuje a k opětovnému trendu navyšování počtu dochází až v pozdějších letech.

3. Analýza evaluací

3.1. Analýza evaluace z roku 2000

Tato analýza hodnotí krátkodobý vliv programu Oportunidades na venkově ve všech třech hlavních součástech programu: vzdělání, zdraví a výživa. Jsou zde i okrajově zmíněny pokroky v oblasti celkové chudoby a postavení žen v rodině. Výsledky po dvou letech od zavedení programu jsou velmi povzbuzující.

Vzdělání

V oblasti vzdělání jsou již po dvou letech vidět velké pokroky. Ve srovnání s kontrolní skupinou se ve skupině, která zahrnuje rodiny účastníci se programem, navýšil počet zapsaných dětí do školy, hlavně dívek, a za ještě větší úspěch je považován fakt, že toto navýšení neproběhlo jen na prvním stupni základní školy, ale hlavně na druhém stupni (IFPRI, 2000). Průměrně je v Mexiku na první stupeň základní školy zapsáno kolem 93 % dětí. Vzhledem ke kontrolní skupině u dívek toto procento stoupl o 1,45 procentního bodu a u chlapců o 1,07 procentního bodu. Na druhém stupni stoupl počet zapsaných dívek o 14,8 procentního bodu, zatímco počet chlapců pouze o 6,5 procentního bodu (Schultz, 2000). Program Oportunidades se více zaměřuje na zvyšování počtu dětí zapisujících se a chodících bez přerušení do školy než na děti, které již školu opustily, ale mohly by dostat opětovnou šanci se do ní s pomocí příspěvků vrátit. Jako argument vedení programu Oportunidades uvádí, že děti buď školu opustily již před mnoha lety a do školy by se tak ani s nabízenou možností nevrátily, nebo by se vrátily pouze na jeden rok a poté by školu znovu opustily.

Dalším pozitivním výsledkem programu je navyšující se počet vystudovaných let, který se během dvou let zvýšil o 0,7 roku v porovnání s kontrolní skupinou. Očekává se, že toto číslo v příštích letech ještě poroste, jelikož by mohl vzrůst zájem dětí o studium na střední škole. Za předpokladu, že vyšší stupeň vzdělání by znamenal vyšší příjem v produktivním věku, by budoucí příjmy obyvatel mohly vzrůst o 8 %. Dlouhodobým cílem programu je snížit počet dětí odcházejících předčasně ze školy na minimum (IFPRI, 2000). Už teď v krátkodobém vlivu můžeme ale pozorovat, že počet dětí, které předčasně opustí školu, se díky programu snižuje. Tento počet se snižuje hlavně v kritickém přechodu z prvního stupně základní školy

na druhý stupeň, což je velmi pozitivní výsledek. Také byl zaznamenán počínající klesající trend v počtu dětí, které opakují nějaký ročník (Levy, 2006).

Na druhou stranu tato evaluace také prokázala, že program má své slabiny a má stále co zlepšovat. Program sice zvýšil počet dětí zapsaných do školy, jak jsem již zmínila výše, ale přímo docházka dětí se v prvních dvou letech od zavedení programu významně nezlepšila (IFPRI, 2000). Myslím si, že tento fakt je docela zarážející, jelikož příjem příspěvků je podmíněn minimálně 85% docházkou do školy, která má být kontrolována učiteli. Nezbyvá než si myslet, že učitelé neprovádí dostatečnou kontrolu docházky, nebo je nějaká chyba v komunikaci mezi školami a centrem programu, které vydává příspěvky. Další slabinou programu také zatím zůstává vliv na dětskou práci. Bohužel od zavedení programu nebyl zatím prokazatelný vliv na úbytek dětské pracovní síly (IFPRI, 2000).

Celkově ale evaluace ukázala velmi pozitivní dopad příspěvků na vzdělání, a tak organizace IFPRI navrhla vedení programu, aby zvažilo do budoucna zavedení grantů také pro studenty studující na střední škole (Levy, 2006).

Zdraví a výživa

Co se týče zdraví, i zde byly zaznamenány významné pokroky. V porovnání s ostatními zeměmi Latinské Ameriky, lidé žijící na mexickém venkově využívali před zavedením programu Oportunidades zdravotní systém jen velmi málo. Každý venkovan navštívil jakéhokoli poskytovatele zdravotní péče v průměru méně než jednou ročně. V porovnání chudého člověka s člověkem, který nežije v chudobě, chudý člověk navštívil poskytovatele zdravotní péče méně často, a to pouze 0,65krát. Zatímco člověk, který nežije v chudobě, navštívil zdravotní centrum 0,8krát.

Po zavedení programu Oportunidades preventivní návštěva lékařů vzrostla o 30–50 % podle toho, o jakou věkovou skupinu se jedná. Tento a všechny následující údaje jsou uvedeny vzhledem ke kontrolní skupině. Většinový podíl v návštěvnosti mají běžná veřejná zdravotnická zařízení (Gertler, 2000). Díky programu nevzrostla pouze preventivní návštěvnost lékařů, ale také návštěvy za účelem kontroly správné výživy dětí. U kojenců do dvou let věku stoupla návštěvnost o 30–60 % a u dětí od tří do pěti let vzrostla návštěvnost o 25–45 %. Zároveň vrostl o 6 % počet dětí do dvou let, které byly přivedeny na kontrolu růstu a váhy. K pokroku došlo i u těhotných matek v prvním trimestru, kterých teď chodí na kontrolu o 8 % více. Prokázalo se, že po zavedení programu už návštěvnost

zdravotnických center nezáleží na tom, jak daleko je zdravotnické zařízení ani na úrovni vzdělání matky. Došlo také k poklesu hospitalizace lidí starších padesáti let v nemocnici, což dokazuje, že program, který se orientuje na prevenci nemocí, je v této oblasti také úspěšný (Levy, 2006). U dětí, které jsou zapojeny v programu, klesl výskyt nemocí o 12 % (IFPRI, 2000). Zlepšení bylo zaznamenáno i u dospělých. O 19 % se snížil počet dní, kdy jsou lidé neschopni vykonávat svou běžnou denní práci. Dále se snížil o 17 % počet dní, kdy jsou lidé na neschopence, a o 22 % počet dní, kdy jsou lidé zapojení do programu Oportunidades nemocní (Gertler, 2000). Výrazný vliv měl program i na snížení pravděpodobnosti podvýživy a zastavení růstu u dětí v rozmezí od 1 roku až do 3 let (IFPRI, 2000). Za dva roky také došlo k 17 % poklesu vážné podvýživy u dětí do 2 let, která byla měřená pomocí ukazatele poměru váhy k věku. Počet pravidelně kontrolovaných dětí od zavedení programu také vzrostl. Celkově byl program velmi úspěšný ve snížení vážné podvýživy (Levy, 2006). V domácnostech se také zaznamenal trend v konzumaci více kalorických jídel a větší rozmanitosti jídelníčku (IFPRI, 2000). To vedlo k celkovému zvýšení vitamínu A v těle a také kyseliny listové.

Po dvou letech od zavedení programu evaluace odhalila i slabé stránky programu v oblasti zdraví a výživy. Ve výživě nebyly zaznamenány žádné významné změny u obsahu železa a zinku v těle a hladina těchto prvků i nadále v těle obyvatel zůstává velmi nízká. Dalším vážným problémem je nízký dopad výživových doplňků poskytovaných programem na výskyt anémie u dětí. Ukázalo se, že výživové doplňky obsahují špatnou kombinaci vitamínů, tudíž dodávané železo, které má snížit výskyt anémie, nemůže být do těla vstřebáno (Levy, 2006). Další problém se ukázal být i v rozdávaní výživových doplňků. Méně než 60 % dětí od 1 roku do 3 let, které na ně měly nárok, je pravidelně dostávalo (Behrman a Hoddinott, 2001). Dle mého názoru tato špatná distribuce výživových doplňků mohla částečně ovlivnit výsledky v oblasti výživy. Hladina vitamínů mohla být u dětí naměřena vyšší za předpokladu, že by všechny děti dostávaly pravidelně výživové doplňky. Stejně tak mohlo být naměřeno větší zlepšení v oblasti podvýživy.

Chudoba

Při měření celkové chudoby došlo po dvou letech také k zlepšení. Procento lidí žijících pod hranicí chudoby kleslo o 8 % u domácností, které byly zahrnuty do programu Oportunidades. Ovšem samotné procento lidí žijících pod hranicí

chudoby nic nevyovídá o rozdílnosti chudoby lidí. Ukazatel, který lépe vystihuje účinnost programu, je *squared poverty gap index* (IFPRI,2000). Foster, Greer a Thorbecke vymysleli tento index na základě ukazatele mezery chudoby. *Squared poverty gap index* zatím nejlépe vystihuje nerovnost chudoby mezi lidmi. Tento index se počítá jako vážený součet mezer chudoby, kde je váha na rozdíl od indexu mezery chudoby přímo úměrná samotným mezerám chudoby. U indexu mezery chudoby jsou váženy stejně (World Bank Institute, 2005). *Squared poverty gap index* po zavedení programu klesl o 45 %, což ukazuje, že program je velmi dobře zacílený na nejchudší z chudých.

Postavení žen

Postavení žen v rodinách se zlepšuje díky tomu, že příspěvky z programu jsou vypláceny ženám, nikoli mužům. Vzrostla i pravděpodobnost v účasti žen na rozhodování. Dnes se tak děje zhruba v pěti z osmi případů, kdy má žena podíl na rozhodnutí společně s mužem. Dobrým znamením je i fakt, že ženám se účastí v programu nezkracuje významně volný čas, i když účast v programu vyžaduje aktivní zapojení hlavně žen. Občas ženy musí převzít práci, kterou dříve dělaly jejich děti, protože vykonávat práci společně se školou děti přestaly časově zvládat. Zároveň ale ženy dodávají, že jim to nevadí, pokud děti dostanou dobré vzdělání. Ženy se stávají také vzdělanější v oblastech výživy a zdraví pomocí seminářů, které jsou organizovány programem Oportunidades (IFPRI, 2000). Ukázalo se, že program měl pozitivní vliv na ženy i v oblasti plánovaného rodičovství. Ženy, které jsou zapojeny v programu, používají antikoncepci častěji, než ženy, které v programu nejsou (Levy, 2006).

3.1.1. Syntéza evaluace

Výše zmíněná analýza popisuje pozitivní efekty programu Oportunidades, kterých bylo dosaženo ve dvou letech od jeho zavedení. Došlo k navýšení počtu zapsaných dětí do základní školy, a to hlavně na druhý stupeň. Děti také studují skoro o rok více, než tomu bylo před zavedením programu (IFPRI, 2000), a postupně se začíná naplňovat i jeden z dlouhodobých cílů programu – snížení předčasných odchodů dětí ze školy (Levy, 2006). Bohužel se zatím nezlepšila docházka dětí do školy a ani se nesnížil počet pracujících dětí (IFPRI, 2000). Nicméně po dvou letech

je program považován za úspěšný a bylo navrženo do budoucna rozšířit příspěvky i na středoškolské studenty (Levy, 2006).

Program prokázal i velký vliv na zdraví obyvatel. Důraz programu je kladen na prevenci všech věkových skupin. Po dvou letech se počet preventivních návštěv zvýšil až o polovinu (Gertler, 2000). Dochází k častějším kontrolám dětí a těhotných žen. U starších lidí se častější preventivní prohlídky promítli do poklesu hospitalizace starších lidí v nemocnicích (Levy, 2006). Poklesl i počet nemocných dětí a dospělých. U dětí poklesl i výskyt podvýživy a zastavení růstu (IFPRI, 2000). Ženy získaly více informací ohledně zdraví pomocí organizovaných seminářů, což vedlo ke zvýšení užívání antikoncepce. Problém, který se po dvou letech ukázal, je špatná vstřebatelnost železa do těla z poskytovaných výživových doplňků, což má za následek přetrvávání anémie u dětí. Dalším problémem je špatná distribuce těchto výživových doplňků (Levy, 2006).

3.2. Analýza evaluace z roku 2004

V této podkapitole je analyzován vliv programu Oportunidades na tři hlavní oblasti programu. Jsou zde zmíněny dva vlivy, střednědobý a krátkodobý. Střednědobý vliv je hodnocen na venkově, kde je program zaveden již 6 let, a krátkodobý vliv je hodnocen ve městech po dvou letech od zavedení programu.

Vzdělání, střednědobý vliv

V porovnání s kontrolní skupinou střednědobá analýza ukazuje, že v oblasti zápisu do škol na venkově se po šesti letech stále drží vzestupný trend. Počet dvanáctiletých chlapců, kteří se zapsali na druhý stupeň základní školy, se zvedl o 41,5 % a počet čtrnáctiletých chlapců o 32,9 %. U dívek se také zachoval stoupající trend, ale je pomalejší. Dále se potvrzuje, že program Oportunidades má přímý vliv na rychlost studia. Významně stoupl podíl jak chlapců, tak dívek, kteří za dobu šesti let dokončili minimálně 5 ročníků ve škole. U chlapců tento podíl stoupl o 38–64 % a u dívek o 30–39 %. Velký rozdíl v procentech odpovídá různému stáří studentů, které se u chlapců pohybuje mezi 15–18 roky a u dívek mezi 15–16 roky (věk, který dovršili v roce 2003) (INSP, 2005).

Další pozitivní výsledky u studentů se ukázaly na školních známkách. Chlapci, kterým bylo deset let v době zavedení programu, dosáhli o 7 % lepších známek v matematice, o 8,1 % lepších známek ve čtení a také o 10,4 % lepších

známek v psaní. Na druhou stranu u dívek takové zlepšení není vidět. Dívky mají lepší známky pouze v psaní, a to o 7,6 %. Od rozšíření grantů, které nově od roku 2001 mohou čerpat i studenti středních škol, došlo k výraznému nárůstu studentů na středních školách. Počet studentů zapsaných do prvních ročníků středních škol vzrostl o 85 % na venkově a o 10 % ve městech. Tato čísla dokazují, že rozšířit granty i na středoškolské studenty se vyplatilo, a přineslo to pozitivní efekt na vzdělanost obyvatel (Levy, 2006).

Dále analýza ukázala, že po šesti letech od zavedení programu děti dostudují v průměru o jeden ročník více. To je patrné na dětech, které začaly chodit do školy v době, kdy program Oportunidades byl zaveden. Studenti, kteří byli v době zavedení programu již v pubertě, většinou školy zanechali, tudíž výsledky programu se do vyšších let zatím nepromítly (INSP, 2005). Počet dětí, které opouští školu dříve, i nadále ve střednědobém vlivu klesá. 14 % chlapců a 18 % dívek, kteří opustili třetí třídu základní školy v roce 2000, dnes zůstává studovat. Stejný klesající trend lze pozorovat ve všech ročnících prvního stupně základní školy na venkově (Levy, 2006). Z evaluace taktéž vyplývá, že program nemá pouze krátkodobý pozitivní vliv, ale že se tento pozitivní vliv ukazuje i ve středně dlouhé době, a dá se předpokládat, že program i v budoucnosti bude mít dobré výsledky. Proběhl i test schopností v oblasti čtení, matematiky a psaného jazyka, kde byl zaznamenán velký vliv u dětí, kterým bylo 10 let při zavedení příspěvků na vzdělání. Tento vliv ve zlepšování schopností může být zkreslen, jelikož se ho účastnilo malé množství dětí, a také nejsou k dispozici dostatečně vypovídající data testu schopností, které proběhly před zavedením programu (INSP, 2005). Kvalitativní evaluace ukázala střednědobý vliv na vnímání rodičů a komunit na vzdělávání dětí. Rodiče i komunity začali vnímat pokračování ve vzdělání z prvního stupně základní školy na druhý stupeň a později na střední školu za přirozený, a začali své děti podporovat i za cenu, že jim musí poskytnout také nějaké finance kromě těch, které plynou z příspěvků. Dále se pomalu mění i myšlení samotných dětí, které po několika letech mění své pohledy na vlastní budoucnost. Už dávno nepočítají se svatbou dříve než ve dvaceti letech, s dětmi dříve než po několika letech manželství a dokonce chtějí pokračovat ve vzdělání a dosáhnout titulu (INSP, 2005). Vzdělání má zajímavý vliv na migraci, střednědobá analýza ukazuje, že u chlapců, kterým bylo 9–15 let při zavedení

programu, je o 6 % menší pravděpodobnost, že migrují. Zatímco u dívek nebyl prokázán žádný statisticky významný vliv (Behrman et al., 2009).

Na rozdíl od evaluace krátkodobého vlivu programu v roce 2000, kdy nebyl zaznamenán žádný vliv na dětskou práci, v této evaluaci střednědobého vlivu programu bylo již patrné snížení dětské práce, a to jak na venkově, tak ve městě. Na venkově se snížila práce chlapců (hlavně na poli) ve věku 10 let v době zavedení programu za šest let o 35 %. Dívky i před zavedením programu pracovaly méně než chlapci, tudíž zde nedošlo k tak velkému poklesu (INSP, 2005).

Problémem v oblasti vzdělání se ukazuje být přeplněnost škol, a tím následné snížení kvality výuky (Behrman et al., 2009). Do budoucna je potřeba rozšiřovat kapacitu škol, přijímat více učitelů a stavět další školy v odlehlých oblastech.

Vzdělání, krátkodobý vliv

Krátkodobá evaluace, která proběhla ve městech, ukazuje, že již bez programu se procento dětí zapsaných na první stupeň základních škol blížilo 100 %, ale poté byl viditelný velký propad, co se týče zápisů na druhý stupeň základních škol a na střední školy. Po dvou letech, co se program Oportunidades rozšířil i do měst, stoupl počet předčasně zapsaných chlapců i dívek ve věku šesti let do základní školy, a to i přes to, že příspěvky jsou poskytovány dětem od sedmi let výše. Procento studentů zapsaných na druhý stupeň základní školy a na střední školy stoupl o 10,9 %. Toto procento může být poddimenzované, jelikož při zavedení programu ve městech se studenti již hlásili do škol, aniž by jistě věděli, že byli vybráni do programu. Díky programu se snížil počet studentů ve věku 15 až 18 let, kteří předčasně ukončili školu, o 23,7 % v jednom roce. Dále je zde patrný začínající trend ve zvyšování počtu dostudovaných ročníků. U chlapců ve věku 8–18 let se délka prodloužila v rozmezí od 0,12 do 0,2 roku a u dívek ve stejném věkovém rozmezí od 0,08 do 0,15 roku. Ve městě také došlo k navýšení času věnovaného vypracovávání úkolů. Chlapci, kteří chodí do školy, stráví průměrně o jednu hodinu týdně více vypracovávání úkolů. U dívek se počet hodin strávených s úkoly velmi mění v závislosti na věku. Ve věku 6–7 let je to o 0,81 hodin týdně víc, mezi 8. a 11. rokem je to pouze 0,39 hodin týdně víc a v rozmezí 15 až 18 let se dívky věnují úkolům až o 1,5 hodiny týdně více (INSP, 2005).

Ve městě významně poklesl v krátkodobém hledisku podíl pracujících mužů ve věku 19 a 20 let o 48,6 %. U dívek ve věku 15 až 18 let se snížil počet pracujících o 36,7 % (INSP, 2005). Tato čísla jasně dokazují, že program Oportunidades je úspěšný v motivování studentů do dalšího studia.

Zdraví a výživa, střednědobý vliv

V oblasti zdraví stále pokračuje trend snižující se délky onemocnění díky důrazu na prevenci, kterou zavedl program Oportunidades. Počet dní s onemocněním se od zavedení programu zmenšil o 20 % u dětí i dospělých. Zároveň klesl i počet dnů na neschopence o 25 %. Na venkově zároveň narostl počet návštěv ve veřejných zdravotnických zařízeních o 35 %, ať to již bylo za účelem prevence nebo léčby. Ve střednědobém horizontu poklesl počet dnů, kdy jsou obyvatelé nemocni, skoro o 20 %. Dále byl také pozorován pokles v počtu dní, kdy jsou lidé práce neschopní, o 25 % (Gutierrez et al., 2005). Úmrtnost v prvních 6 měsících dítěte se zmenšila o 25 %. Pozitivní výsledky programu se po šesti letech ukázaly i v měření poměru výšky a váhy. Díky programu mají děti přístup k výživovým doplňkům, tudíž se pravděpodobnost zastavení jejich růstu zmenšila. (Levy, 2006). Dále došlo ke snížení rozšíření obezity z 24 % na 17,6 % a vysokého krevního tlaku z 39 % o 7,2 procentních bodů. Pokrok byl zaznamenán i ve zvýšení preventivního vyšetření proti rakovině děložního čípku o 61 %. Díky programu mladiství začali méně kouřit a pít alkoholické nápoje (INSP, 2005). Program měl i střednědobý vliv na zlepšení motoriky u dětí. U chlapců došlo k 15% zlepšení, u dívek k 10% zlepšení. Motorika byla zkoumána osmi různými motorickými testy. I výsledky motoriky dokazují, že děti jsou zdravější a lépe připraveni do školy (Gerler a Fernald, 2004).

Zdraví a výživa, krátkodobý vliv

V oblasti zdraví bylo i v krátkodobém vlivu ve městech zaznamenáno zlepšení oproti kontrolní skupině. V každé rodině zahrnuté do programu vzrostl počet návštěv zdravotnických center o 1 návštěvu ročně, což znamená 17 % nárůst (Gutierrez et al, 2005). Za dva roky od uvedení programu do městských částí vzrostl počet preventivních vyšetření cukrovky a také odborné konzultace ohledně této nemoci. Dále vzrostla informovanost o metodách plánovaného rodičovství o 6 % (INSP, 2005). V městských částech bylo zaznamenáno, že u dětí od 6 do 23 měsíců došlo k mírnému zlepšení v koncentraci hemoglobinu v těle, a tím i mírnému zlepšení výskytu anémie. Bohužel ale stále čtvrtina dětí trpí anémií, což

je označováno za vážný problém. Výživové doplňky totiž stále nejsou správně distribuovány. V této evaluaci vyšlo najevo, že pouze 50 % dětí ve věku 6 až 23 měsíců konzumuje tyto doplňky alespoň jednou týdně. Ostatní děti doplňky buď neobdrží, nebo konzumují jenom jejich část. Obdobná situace platí i pro těhotné a kojící ženy (Levy, 2006).

V oblasti zdraví jsou stále určité nedostatky v programu. Menším nedostatkem je fakt, že zatím nebyl pozorován žádný rozdíl v návštěvnosti nemocnic mezi obyvateli v programu a mimo něj v krátkodobém vlivu (Gutierrez et al., 2005). Vážný problém ale je, že ještě v roce 2004 nedošlo k úpravě výživových doplňků, tudíž stále docházelo ke špatné vstřebatelnosti železa, a boj proti anémii tak nadále nebyl úspěšný (Levy, 2006). Je velmi zážející, že tento problém byl objeven ve čtyři roky staré evaluaci, ale k nápravě ještě v roce 2004 nedošlo i přesto, že to byl jeden z hlavních problémů. Vypadá to, že efektivita změn v programu je velmi nízká a trvá příliš dlouhou dobu.

3.2.1. Syntéza evaluace

Ve výše zmíněné analýze se potvrdilo, že i po šesti letech od zavedení programu se stále drží vzestupný trend v počtu zapsaných dětí do školy, hlavně na druhý stupeň základní školy, kde proběhl růst zhruba mezi 30 a 40 %. Ve městech v krátkodobém vlivu narostl počet dětí zapsaných předčasně do základní školy již v šesti letech (INSP, 2005). Dále proběhlo rozšíření příspěvků i na středoškolské studenty, což způsobilo nárůst počtu zapisujících se studentů na střední školy jak na vesnicích, tak i ve městech (Levy, 2006). V obou oblastech je také zachován stoupající trend ve studování více ročníků (INSP, 2005), stejně tak snižující se počet studentů, kteří zanechají školy předčasně (Levy, 2006). Oproti krátkodobému vlivu z roku 2000 ve střednědobém vlivu na vesnicích byl již zaznamenán trend snižování se pracujících dětí, a to hlavně chlapců (INSP, 2005). Po šesti letech byl také prokázán vliv programu na lepší známky chlapců (Levy, 2006), větší znalosti v oblasti čtení, matematiky a psaného jazyka a také na růst rychlosti studia. Ve městech se po dvou letech ukázalo, že děti věnují vypracovávání domácích úkolů větší množství času (INSP, 2005). Problémem, který se ukázal po šesti letech na venkově a hlavně v odlehlých oblastech, je přeplněnost škol, čímž klesá kvalita výuky (Behrman et al., 2009).

V oblasti zdraví se po šesti letech na venkově stále drží klesající trend v délce onemocnění (Gutierrez et al., 2005) a zmenšení výskytu podvýživy a tím pádem zmenšení rozšíření zastavení růstu u dětí (Levy, 2006). Nově se prokázal i vliv na menší rozšíření obezity a vysokého krevního tlaku u dospělých osob (INSP, 2005). Stále se také udržuje rostoucí trend v oblasti prevence různých nemocí, který byl prokázán i u krátkodobé analýzy ve městech (Gutierrez et al., 2005). Na venkově se dále zmenšil počet úmrtí dětí v prvních šesti měsících života (Levy, 2006) a také došlo ke snížení konzumace alkoholu a kouření. Ve městech začala růst informovanost o plánovaném rodičovství stejně, jako tomu bylo v krátkodobém vlivu na venkově (INSP, 2005). Došlo zde i k nepatrnému snížení anémie, což je považováno za úspěch, protože stále ještě nedošlo k úpravě železa ve výživových doplncích, tudíž je stále těžko vstřebatelné. Tento problém zůstává i po šesti letech nejvýznamnějším problémem (Levy, 2006).

3.3. Analýza evaluace z roku 2008

Tato analýza hodnotí dlouhodobý vliv programu po deseti letech od zavedení. V této analýze je zaměřena pozornost více na domorodé obyvatelstvo a jejich zisk z programu, popřípadě problémy, kterým čelí.

Vzdělání

Po deseti letech od zavedení programu proběhla evaluace u mladých lidí ve věku 19–22 let, kteří tohoto věku dosáhli v roce 2008, a tudíž byli zahrnuti v programu hned od začátku. Výrazné zlepšení proběhlo ve studování více ročníků. Ukázalo se, že studenti zahrnutí v programu celých 10 let v porovnání se studenty, kteří z programu nikdy netěžili, absolvovali téměř o celý 1 ročník studia více (přesně 0,9 roku). Pokud se na to podíváme pohledem odlišující pohlaví, dívky dosahují delšího délky studia než chlapci. Tyto výsledky se liší o 0,2 roku.

Poprvé je v této analýze zkoumán také rozdíl mezi domorodými⁴ a nepůvodními obyvateli. Data jsou opět uváděna vzhledem ke kontrolní skupině. Domorodé obyvatelstvo vykazuje větší počet dostudovaných ročníků než obyvatelstvo nepůvodní (Parker a Behrman, 2008). Tento trend byl hlavně zaznamenán ve státech Chiapas a Oaxaca (González de la Rocha et al., 2008). Tento

⁴ Za domorodé obyvatelstvo se považují tací obyvatelé, kteří uvedli, že mluví domorodým jazykem (Parker a Behrman, 2008).

výsledek je velmi pozitivní, protože domorodé obyvatelstvo může mít problémy se španělštinou jakožto vyučovaným jazykem. Dlouhodobý vliv byl prokázán i na stále rostoucí počet studentů zapisujících se a chodících na druhý stupeň základní školy a na střední školy. Další pozitivní efekt, který tato analýza ukázala, je 10% zlepšení studentů v matematice oproti roku 1998. Program Oportunidades si stále udržuje trend postupného zlepšování vzdělání, i když výsledky už nerostou tak dramaticky, jako rostly do roku 2004 (Parker a Behrman, 2008). Dále byl prokázán pozitivní efekt u chlapců, kteří dokončili oba stupně základní školy a dlouhodobě profitovali z programu. Po dostudování školy se jejich mzda zvýšila (Rodríguez a Freije, 2008). Ve státě Sonora na severu Mexika dokonce vznikl i nápad na lokálních úrovních zřídit autobusové školní linky, které by studenty odvážely do škol nacházejících se ve městech poblíž. Další vzniklá strategie hlavně v oblasti Tarahumara⁵ je zřizování přechodného ubytování pro studenty blíže školám, aby jim byl zajištěn lepší přístup ke vzdělání. Tyto nápady, které se týkají hlavně středoškolských studentů, pozitivně ovlivnily počet studujících dětí. Vlivem programu Oportunidades došlo ke snížení rozdílu mezi pohlavími a etnickými skupinami v oblasti vzdělání (González de la Rocha et al., 2008).

Na druhou stranu program Oportunidades má stále své slabiny. Vliv programu na zlepšování se znalostí dětí na venkově se prokázal pouze v oblasti matematiky, ale bohužel nebyl prokázán žádný vliv programu na jiné oblasti, například na porozumění textu (Parker a Behrman, 2008). Toto může být dáno i velkými rozdíly mezi kvalitou výuky v městských oblastech a velmi odlehlých vesnicích. Ve vesnicích neučí tolik kvalifikovaní učitelé a třídy jsou přeplněné, někde i více ročníků spojených do jedné třídy. Také školy nejsou přístupné na všech místech. Zatímco základní školy, jsou zřízené na mnoha i odlehlých místech, počet středních škol je nízký a většinou se nacházejí pouze ve městech (González de la Rocha et al., 2008).

Dále program nepřinesl žádný vliv na počet přihlášených studentů na vysoké školy. Podíl vysokoškolských studentů v daném populačním ročníku se dlouhodobě pohybuje kolem 2 % bez ohledu na účast v programu (Parker a Behrman, 2008). V Mexiku ovšem existuje projekt PRONABES, který poskytuje stipendia studentům

⁵ Tarahumara je hornatá oblast na severu Mexika, kde obyvatelstvo není koncentrováno ve větších sídlech, ale roztroušeno po oblasti (González de la Rocha et al., 2008).

z chudých rodin již od roku 2001 (SEP, 2010). Sice jsou stipendia poskytována již od roku 2001, ale chudé děti před programem Oportunidades neměly velkou možnost dostudovat střední školu a dosáhnout tak na stipendium a na vysokoškolské vzdělání. Děti, kterým bylo v roce 1997 sedm let, a začaly být podporovány programem, dosáhly v roce 2008 osmnácti let, a tudíž teprve většina studentů bude v roce 2008 o tato stipendia žádat. Proto se dle mého názoru dá očekávat nárůst těchto žádostí, a tím pádem i počet studentů studujících na vysokých školách.

Zdraví a výživa

V předchozích analýzách bylo zmíněno, že největším problémem v oblasti výživy a zdraví byly špatně složené výživové doplňky, kdy se železo nedostatečně vstřebávalo do těla, tudíž nemohlo dojít k vyléčení anémie. Po pěti letech od zjištění problému konečně došlo v roce 2005 k nápravě (Levy, 2006). Po dvou letech od nápravy se výskyt anémie u obyvatel zapojených do programu snížil na 35,8 %, což je téměř o polovinu, než tomu bylo v roce 1999 (Neufeld et al., 2008). Od roku 1999 do roku 2004 nedošlo skoro k žádnému snížení, jak jsem již zmínila v předchozí analýze. Dříve se železo podávalo ve formě glukonátu železnatého, který se špatně vstřebával, tak se podoba železa upravila na fumarát železnatý, který se do organismu vstřebává podstatně lépe. Když probíhala tato změna, došlo i k navýšení množství kyseliny listové a vitamínu C, jako prevence proti vrozené deformaci neurální trubice a akutním dýchacím nemocem (Levy, 2006). Došlo také k zlepšení distribuce výživových doplňků, kdy většina těhotných žen, kterým byly výživové doplňky předepsány, je obdržela (Bautista Arredondo et al., 2008).

Byl zjištěn zajímavý fakt, že antikoncepci mladí lidé nepoužívají proto, aby oddálili první těhotenství, nýbrž pouze později, aby vytvořili větší rozpětí mezi dalším početím. Program Oportunidades tudíž neměl skoro žádný vliv na zvýšení věku prvorodiček. Pomocí programu Oportunidades jsou také mladým lidem poskytovány semináře v oblasti zdraví, které ale nemají velký vliv. Výzkumy potvrdily, že na těchto seminářích se mladým lidem nedostává příliš mnoho informací o prevenci před HIV/AIDS nebo brzkým početím (González de la Rocha et al., 2008). Díky programu Oportunidades 90 % těhotných žen pravidelně dochází na kontroly a vlastní předporodní kartičku se všemi zaznamenanými údaji. Tento pokrok je zaznamenán i u domorodých žen (Gutiérrez et al., 2008). U dětí v programu dochází k brzké identifikaci nemocí, jako je porucha pozornosti, dehydratace nebo

akutní dýchací problémy (Sánchez Lopéz a Pedraza Espinoza, 2008). Děti, které jsou zahrnuty v programu, jsou méně často nemocné v porovnání s dětmi v kontrolní skupině (Bautista Arredondo et al., 2008).

Další zlepšení bylo zaznamenáno z dlouhodobého hlediska u mesticů, kteří se častěji obrací na zdravotní centra v případě zdravotních obtíží, než tomu bylo v minulosti. Po deseti letech od zavedení programu je také vidět rozšíření základních hygienických návyků u rodin zahrnutých do programu v podobě stavění latrín a poklesu kálení na otevřených prostranstvích. S velmi zajímavým nápadem přišli v oblasti Tarahumara, kde byly založeny nemocnice a zdravotní centra náboženskou organizací. V těchto nemocnicích a centrech dbají na kulturní zvyklosti domorodých obyvatel a léčbu tomu přizpůsobují. (Sánchez Lopéz a Pedraza Espinoza, 2008). Toto je, myslím, zajímavá šance a model, který by měl program Oportunidades do budoucnosti podporovat, protože zároveň napomáhá domorodým obyvatelům zachovat si své kulturní tradice a být léčeni vyškolenými lékaři a ne místními šamany.

Bohužel dříve pozitivní výsledky, které jsou zmíněny v předchozích analýzách, na růst výšky předškolních dětí, jsou již minulostí. V evaluaci v roce 2008 nebyl pokračující trend zaznamenán a naopak to vypadá, že vliv programu na růst dětí je velmi malý, a tak zastavení růstu dětí vlivem podvýživy bude nadále jedním z hlavních problémů (Behrman et al, 2008). Dalším problémem je úbytek doktorů ve vesnických nemocnicích a nedostatek léčiv a diagnostických zařízení (González de la Rocha et al., 2008).

Ze 495 veřejných zdravotních středisek ve vesnických komunitách, které byly vybrány pro evaluaci a slouží lidem zahrnutým v programu Oportunidades, pouze polovina byla připojena na kanalizaci a měla vybavení na porod a následnou péči o novorozence. Vesnická zdravotní střediska mají nedostatek základních pomůcek, například váhy, teploměry, gázy a jiné, tudíž poskytnutí odpovídající zdravotní péče je velmi omezené. Také k testům moči, krevním testům, či testům na zjištění HIV dochází velmi málo. (Gutiérrez et al, 2008). Domorodé obyvatelstvo žijící v odlehlých oblastech má problémy s přístupem ke zdravotnickým centrům, a přitom u této skupiny obyvatel se nejvíce vyskytuje podvýživa, tuberkulóza a dýchací obtíže. Tito obyvatelé zároveň nedůvěřují zdravotnickým zařízením ve vesnických oblastech, protože nedisponují dostatečným vybavením a kvalitním personálem (Sánchez Lopéz a Pedraza Espinoza, 2008).

3.3.1. Syntéza evaluace

Ve výše popsané analýze se prokázal stále pokračující vliv na studování více ročníků ve škole s tím, že tento jev byl pozorován i u domorodého obyvatelstva. Pokračuje i růst počtu dětí zapisujících se na druhý stupeň základní školy a na střední školy. Proběhl i test znalostí, který ale z dlouhodobého hlediska ukazuje významnou změnu pouze v oblasti matematiky a ne i ve čtení a psaném jazyku, jak se to jevílo v analýze střednědobé (Parker a Behrman, 2008). Došlo také ke snížení rozdílů mezi pohlavími a etniky ve vzdělání (González de la Rocha et al., 2008). Po deseti letech je viditelný úspěch ve zvyšování mezd u chlapců, kteří dostudovali celou základní školu (Rodríguez a Freije, 2008). Celkově se dá říci, že v oblasti vzdělání jsou určité nedostatky, ale převažují pozitiva. V některých oblastech dokonce dochází k iniciativám a zřizují se zde na lokálních úrovních autobusové školní linky či ubytovny pro středoškolské studenty (González de la Rocha et al., 2008).

V oblasti zdraví je důležitým bodem konečné upravení podoby železa ve výživových doplňcích, ke kterému došlo v roce 2005. Od té doby došlo k rapidnímu snížení výskytu anémie. Zároveň distribuce těchto výživových doplňků se také velmi zlepšila (Levy, 2006). Dále pokračuje i vzestupný trend počtu pravidelných kontrol, hlavně těhotných žen. Tento trend je zaznamenán i u domorodého obyvatelstva (Gutiérrez et al., 2008). V rámci pokračující úspěšné prevence se identifikují různé nemoci ve velmi brzkém stádiu. Došlo i k rozšíření základních hygienických pravidel (Sánchez Lopéz a Pedraza Espinoza, 2008). Další zjištění se týkají antikoncepce, kde se dospělo k závěru, že se její používání neodrazilo na věku prvorodiček, protože ji ženy používají až v pozdějších letech (González de la Rocha et al., 2008). Zarážející výsledek v dlouhodobé analýze byl zaznamenán v oblasti zastavení růstu dětí. V předchozích analýzách docházelo k postupnému snižování tohoto onemocnění, ale dlouhodobý vliv nevykazuje velké snížení a naopak naznačuje, že do budoucna bude zastavení růstu hlavním problémem (Behrman et al., 2008). Na venkově se obyvatelé také začali potýkat s úbytkem doktorů (González de la Rocha et al., 2008) a se špatným vybavením zdravotnických zařízení (Gutiérrez et al., 2008).

4. Zhodnocení a diskuze

Program Oportunidades byl jedním z prvních programů, jehož koncept se zakládal na podmíněných sociálních transferech. Později tento program sloužil jako předloha pro zakládání programů na stejném konceptu po celém světě (Fernald et al., 2009). Program Oportunidades od svého zavedení v roce 1998 prošel určitým vývojem, který je popsán v analýzách evaluací. Již od začátku programu byl navržen systém zpětného hodnocení programu, který výrazně pomohl zlepšit kvalitu programu v čase a zaměřit se na nedostatky, které evaluace průběžně odhalovaly. Systém zpětného hodnocení programu kladl velký důraz na kvalitu provedených evaluací a jejich pravidelnost. Evaluace jsou prováděny odborníky na základě experimentální metody, která není u tak rozsáhlého programu běžná, ale poskytuje daleko přesnější výsledky (IFPRI, 2000).

Za deset let fungování programu došlo k velkému zlepšení jak v oblasti vzdělávání, tak v oblasti výživy a zdraví. Od zavedení programu počet zapsaných dětí do škol, hlavně na druhý stupeň základní školy, postupně vzrůstá a v pozdějších letech se projevil i rostoucí trend zapisujících se dětí i na střední školy. Dále je možné pozorovat stále rostoucí trend i v případě prodlužující se doby studia. Dívky dokonce ve studování více ročníků předběhly chlapce, což prokázala dlouhodobá analýza z roku 2008. Program měl i dílčí cíl snižovat postupně počet dětí, které nedokončí školu. Tento cíl se začal pozvolna naplňovat od roku 2004. Po úspěšné evaluaci a prokazatelných výsledcích bylo v roce 2000 navrženo rozšířit program i na středoškolské studenty, což významnou měrou přispělo k růstu počtu studentů zapsaných na střední školy. V krátkodobé analýze nebyl spatřen žádný vliv na snížení dětské práce, ale po středně dlouhé době od zavedení programu bylo zřetelné, že se dětská práce snižuje, a to hlavně u chlapců. Dále bylo v dlouhodobé analýze zaznamenáno, že chlapci po dokončení základní školy dostávají vyšší mzdu. V dlouhodobém vlivu se i prokázalo, že po 10 letech od zavedení programu snížil rozdíly mezi pohlavími a etniky. Snížení rozdílu mezi chlapci a dívkami došlo zejména díky pozitivní diskriminaci dívek, kdy dívky od programu za chození do školy dostávaly vyšší příspěvky než chlapci, hlavně na druhém stupni základní školy. Co se týče stále rostoucího trendu zapisujících se dětí do škol a studování více ročníků, velký vliv na to právě mají příspěvky, které takto motivují rodiny, aby posílali své děti do školy místo do práce.

Od začátku programu v oblasti zdraví a výživy se drží stále stoupající trend v návštěvnosti zdravotnických zařízení za účelem prevence, stejně tak v návaznosti na dobrou prevenci se drží i klesající trend počtu dní, kdy jsou obyvatelé nemocní. Důvodem pro tyto výsledky je vyplácení pravidelných příspěvků, pokud se dodržují pravidelné kontroly dětí, těhotných matek či osob s rizikem výskytu nemocí, jakými jsou cukrovka či vysoký tlak. V krátkodobé a střednědobé analýze byl vidět snižující se počet dětí trpících zastavením růstu. Bohužel toto se nepotvrdilo v dlouhodobé analýze, nicméně tento závěr je rozporuplný. Toto hledisko je těžké v dlouhodobé analýze hodnotit, jelikož po deseti letech již neexistuje žádná skupina obyvatel se stejnými ekonomickými podmínkami, která by již nebyla zahrnuta v programu, a to zamezuje vytváření kauzálních závěrů týkajících se vlivu programu (Neufeld et al., 2008). Byla pouze zjištěna absolutní čísla výskytu zastavení růstu. Tato čísla jsou nejvyšší v nejdlehlších místech Mexika, kde je to z části dáno i nedostatkem jídla, které by obsahovalo správné výživové hodnoty, špatnou dostupností zdravotnických zařízení či špatnými hygienickými podmínkami. V nejdlehlších místech země zastavení růstu zůstává hlavním zdravotním problémem. V průběhu let došlo postupně ke zlepšování stravovacích návyků, zmenšení kojenecké úmrtnosti, rozšíření základní hygieny a k omezování kouření a pití alkoholu.

Program, jehož hlavním cílem je pomocí vzdělávání dětí, zajištění jejich výživy a zlepšení jejich zdravotního stavu snížit dlouhodobou chudobu, se zdá být úspěšný. V roce 1998 žilo v Mexiku 8,6 % obyvatel v extrémní chudobě⁶. V průběhu let toto procento rychle klesalo až na 0,7 % obyvatel v extrémní chudobě v roce 2010. Celkový podíl mexických obyvatel, kteří žijí pod národní hranicí chudoby, byl v roce 2012 52,3 %. I toto číslo má klesající trend. Před zavedením programu Oportunidades v roce 1996 byl podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby 69 % (World DataBank, 2014b). Program Oportunidades není jistě jediným nástrojem, který snižuje extrémní chudobu v Mexiku, ale myslím si, že se mu dá přičítat velká část vlivu, jelikož je v něm zapojeno hodně obyvatel a jeho výsledky v oblastech zdraví, výživy a vzdělání jsou prokazatelné.

Program Oportunidades má ale stále co zlepšovat. Myslím si, že hlavním problémem programu je celkové fungování systému. Jsou známy případy, kdy

⁶ Extrémní chudobou je myšleno, obyvatelstvo, které žije za méně jak 1,25\$ denně, vyjádřeno v paritě kupní síly (World DataBank, 2014a). Neextrémní chudoba je poté definována hranicí 2\$ denně na osobu v paritě kupní síly (World DataBank, 2014c). Rozdělení chudoby přejato podle Světové banky.

někteří studenti přestali dostávat příspěvky na studium a nikdy jim nebo jejich rodičům nebylo vysvětleno, proč se tak stalo (González de la Rocha et al., 2008). V analýzách jsem také zmínila případ, kdy výživové doplňky obsahovaly železo ve špatné formě, která nebyla vstřebatelná do těla. K nápravě tohoto závažného problému došlo až po pěti letech od zjištění (Levy, 2006). V dalších letech by se dle mého názoru měl program zaměřit na odlehlá místa, kde je malý počet škol, tudíž školy jsou přeplněné žáky a výuka poté není tolik kvalitní jako třeba ve městech (Behrman et al., 2009). Proto si myslím, že program by se zde měl soustředit na podporu budování nových škol a zajištění více kvalifikovaných učitelů. Odlehlé oblasti se také potýkají s malým počtem zdravotnických zařízení a s jejich ještě horším vybavením a malou zkušeností doktorů (Gutiérrez et al., 2008).

Na závěr si myslím, že je důležité zmínit i nadšení obyvatel z programu a z možností, které jim a hlavně jejich dětem nabízí. Je vidět, že samotní obyvatelé a různé lokální správy se sami snaží vymyslet způsob, jak dětem pomoci ke vzdělání. Příkladem je zřízení školních autobusových linek z odlehlých oblastí do větších vesnic či měst, aby studenti měli přístup ke vzdělání. Druhým příkladem je zakládání ubytoven pro středoškolské studenty blíže jejich školám (González de la Rocha et al., 2008).

Závěr

Celkovým záměrem této bakalářské práce bylo popsat a shrnout roli programu Oportunidades v Mexiku, analyzovat vliv tohoto programu na tamější chudobu a vyvodit závěry. Hlavním cílem pak bylo analyzovat externí evaluace a zhodnotit efektivitu programu Oportunidades z hlediska jeho vlivu na chudobu v Mexiku. Dílčí cíle o vytvoření celkového přehledu programu, jeho vzniku a fungování byly naplněny v první kapitole této práce. Byl zde napsán i kratší úvod do sociální politiky s definicemi základních sociálních pojmů.

Analýza ukázala, že díky programu Oportunidades, který pravidelně posílá rodinám příspěvky, pokud děti chodí do školy, došlo k výraznému zvýšení počtu studentů na školách i délky jejich studia. Došlo také ke zlepšení zdraví obyvatel díky důrazu na prevenci. Za chození na pravidelné prevence jsou rodiny odměňovány příspěvky. Díky programu a jeho zaměření také na správnou výživu dětí a těhotných matek došlo pomocí poskytování výživových doplňků ke snížení podvýživy u dětí. Tyto pokroky by měly vést ke snížení chudoby a v budoucnosti k přetrhnutí začarovaného kruhu chudoby. Dnešní děti by si díky většímu vzdělání měly najít lépe placenou práci. Již dnes můžeme pozorovat velké snížení extrémní chudoby z velké části díky programu Oportunidades.

Externí evaluace byly prováděny různými organizacemi a odborníky, proto evaluace nejde mezi sebou porovnat ve všech faktorech. Lišily se mezi sebou i ve struktuře. Zatímco evaluace z roku 2000 a 2004 mají pouze všeobecný charakter, evaluace z roku 2008 se navíc zabývá i rozdíly mezi etniky a pohlavími. V této evaluaci se ukazuje, že pozitivní diskriminace dívek byla úspěšná.

V úvodu jsem uvedla důvody, které mě vedly k výběru evaluací, které jsem v práci analyzovala. Jedním důvodem bylo vybrání evaluací, které charakterizují různě dlouhé vlivy, za účelem zaznamenání vývoje programu. V práci tedy můžeme nalézt efekty programu, které nebyly patrné v krátkodobém vlivu, ale až v pozdějším, stejně tak jako efekt, který se zdál být pozitivní v krátkodobém a střednědobém vlivu, ale v dlouhodobém vlivu se ukázal jako zcela mylný.

Seznam literatury

BARRIENTOS, A., 2010, *Social Protection and Poverty*, Poverty Reduction and Policy Regimes Thematic Paper, Social Policy and Development, No. 42, United Nations Research Institute for Social Development, <https://www.abdn.ac.uk/sustainable-international-development/documents/Barrientos-pp.pdf>

BARRIENTOS, A., HULME, D., 2008, *Social Protection for the Poor and Poorest in Developing Countries: Reflections on a Quiet Revolution*, Brooks World Poverty Institute, Working Paper 30, ISBN: 978-1-906518-29-5

BARRIENTOS, A., NINO-ZARAZÚA, M., 2011, *Social Transfers and Chronic Poverty, Objectives, design, reach and impact*, Chronic Poverty Research Centre, ISBN 978-1-906433-84-0

BAUTISTA ARREDONDO,S., ET AL., 2008, *Chapter III. Ten Years of Oportunidades in Rural Areas: Effects on Health Service Utilization and Health Status*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume II. The Challenge of Service Quality: Health and Nutrition Outcomes, http://evaluacion.oportunidades.gob.mx:8010/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_ii.pdf

BEHRMAN, J., R., ET AL., 2008, *Chapter I. Long-Term Effects of Oportunidades on Rural Infant and Toddler Development, Education and Nutrition After Almost a Decade of Exposure to the Program*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume I. Impacts of Oportunidades After 10 Years of Operation in Rural Mexico, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_i.pdf

BEHRMAN, J., R., ET AL., 2009, *Medium-Term Impacts of the Oportunidades Conditional Cash Transfer Program on Rural Youth in Mexico*, University of Pennsylvania, MIT Press, <http://athena.sas.upenn.edu/petra/papers/mitpressbook.pdf>

BEHRMAN, J., R., HODDINOTT, J., 2001, *An evaluation on the impact of Progresa on preschool child height*, IFPRI, FCND Discussion Paper No. 104, <http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/fcndp104.pdf>

BEHRMAN, J., R., TODD, P., E., 1999, *Randomness in the Experimental Samples of PROGRESA (Education, Health, and Nutrition Program)*, IFPRI, http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/behrmantodd_random.pdf

BENERÍA, L., 1999, *Structural Adjustment Policies*, The Elgar Companion to Feminist Economics, http://www.arts.cornell.edu/poverty/Papers/Beneria_SAPs.pdf

BURTON, T., 2009, *Map of Mexico and Mexican's states*, Mexconnect, <http://www.mexconnect.com/articles/3437-map-of-mexico-and-mexico-s-states>

COADY, D., PARKER, S., 2009, *Targeting Social Transfers to the Poor in Mexico*, International Monetary Fund (IMF) Working Paper WP/09/60, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0960.pdf>

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA, 2013, *National Action Party (PAN)*, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/404268/National-Action-Party-PAN>

FERNALD, L., CH., ET AL., 2009, *10-year effect of Oportunidades, Mexico's conditional cash transfer programme, on child growth, cognition, language, and behaviour: a longitudinal follow-up study*, The Lancet - 12 December 2009 (Vol. 374, Issue 9706, Pages 1997-2005), DOI: 10.1016/S0140-6736(09)61676-7

GERTLER, P., 2000, *Final Report The Impact of Progresa on Health*, IFPRI, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2000/ifpri_2000_gertler_health.pdf

GERLER, P., J., FERNALD, L., C., 2004, *The Medium Term Impact of Oportunidades on Child Development in Rural Areas*, Final Report, http://sarpn.octoplus.co.za/documents/d0001264/P1498-Child_dev_terminado_1dic04.pdf

GOBIERNO FEDERAL, 2010, *Oportunidades, a program of results*, SEDESOL, http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/work/sites/Web/resources/ArchivoContent/623/Oportunidades_a_program_of_results_2010.pdf

GONZÁLEZ DE LA ROCHA, M., ET AL., 2008, *Chapter III. Life After Oportunidades: Rural Program Impact After 10 Years of Implementation*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume I. Impacts of Oportunidades After 10 Years of Operation in Rural Mexico, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_i.pdf

GUTIERREZ, J., P. ET AL., 2005, *External Evaluation of the Impact of the Human Development Program Oportunidades*, Impact of Oportunidades on the Morbidity and Health Status of its Beneficiary Population. Short-Term Results for Urban Areas and Medium-Term Results for Rural Zones, INSP, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2004/in_sp_ciesas_2004_volume_ii.pdf

GUTIERREZ, J., P. ET AL., 2008, *Chapter I. Quality Assessment of Health Clinics that Serve Rural Oportunidades Beneficiaries*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume II. The Challenge of Service Quality: Health and Nutrition Outcomes, http://evaluacion.oportunidades.gob.mx:8010/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_ii.pdf

IDB, 2013, *Mexico to receive \$600 million in IDB financing for Oportunidades program*, <http://www.iadb.org/en/news/news-releases/2013-09-05/oportunidades-program-for-mexico,10557.html>

IFPRI, 2000, *Is Progresa working?*, Summary of the Results of an Evaluation by IFPRI, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2000/ifpri_2000_skoufias_results.pdf

INSP, 2005, *External Evaluation of the Impact of the Oportunidades Human Development Program*, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2004/insp_2004_summary.pdf

INSP, CIESAS, 2008, *1997-2007: 10 Years of Intervention in Rural Areas*, Executive Synthesis, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_synthesis.pdf

LEVY, S., 2006, *Progress Against Poverty, Sustaining Mexico's Progresa-Oportunidades Program*, Washington, D.C.: Brooking Institution Press, ISBN-13: 978-0-8157-5221-9

MOLYNEUX, M., 2006, *Mothers at the Service of the New Poverty Agenda: Progresa/Oportunidades*, Mexico's Conditional Transfer Programme, *Social Policy & Administration*, Vol. 40, No. 4, p. 425-449, ISSN 0144-5596

NEUFELD, L., M., ET AL., 2008, *Chapter IV. The Nutritional Status of Children Under 2 and Their Mothers in Rural Oportunidades Households: A Situation Assessment*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume II. The Challenge of Service Quality: Health and Nutrition Outcomes, http://evaluacion.oportunidades.gob.mx:8010/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_ii.pdf

PARKER, S., W., BEHRMAN, J., R., 2008, *Chapter IV. Following Young Adults Who Benefitted from Oportunidades for Nearly a Decade: Impact of the Program on Rural Education and Achievement*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume I. Impacts of Oportunidades After 10 Years of Operation in Rural Mexico, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_i.pdf

RODRÍGUEZ, O., E., FREIJE, S., 2008, *Chapter II. An Impact Evaluation of Oportunidades on Rural Employment, Wages and Intergenerational Occupational Mobility*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume I. Impacts of Oportunidades After 10 Years of Operation in Rural Mexico, http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_i.pdf

RODRÍGUEZ, O., E., FREIJE, S., 2012, *Long Term Impact of a Cash- Transfers Program on Labor Outcomes of the Rural Youth in Mexico*, CID Working Paper No. 230, http://www.hks.harvard.edu/var/ezp_site/storage/fckeditor/file/pdfs/centers-programs/centers/cid/publications/faculty/wp/230.pdf

SÁNCHEZ LOPEZ, G., PEDRAZA ESPINOZA, L., P., 2008, *Chapter II. Living in Poverty: An Analysis of Health, Disease and Care Processes Among Rural Indigenous Households*, Ten Years of Intervention External Evaluation of Oportunidades 2008 in Rural Areas (1997 – 2007), Volume II. The Challenge of Service Quality: Health and Nutrition Outcomes, http://evaluacion.oportunidades.gob.mx:8010/es/wersd53465sdg1/docs/2008/2008_volume_ii.pdf

SCOTT, J., 2009, *Social Transfers and Growth in Poor Countries*, *Brooks World Poverty Institute*, OECD, <http://www.oecd.org/dac/povertyreduction/43280632.pdf>

SEDESOL, 2010a, *A Human Development Programme, Oportunidades*, Oportunidades, http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/oportunidades_a_human_development_program

SEDESOL, 2010b, *Qué es jóvenes con oportunidades?*, Oportunidades, http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/que_es_jovenes_con_oportunidades

SEDESOL, 2010c, *Sabes cuáles son los apoyos que entrega oportunidades a su población beneficiaria?*, Oportunidades, http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/sabes_cuales_son_los_apoyos_que_entrega_oportunida

SEDESOL, 2010d, *2000 External Evaluation Working Papers*, External Evaluation, Oportunidades,

<http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/en/docs/docs2000.php>

SEDESOL, 2010e, *2004 External Evaluation Working Papers*, External Evaluation, Oportunidades,

<http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/en/docs/docs2004.php>

SEDESOL, 2010f, *2008 External Evaluation Working Papers*, External Evaluation, Oportunidades,

<http://www.oportunidades.gob.mx/EVALUACION/en/docs/docs2008.php>

SEDESOL, 2012a, *Budget*, Oportunidades, <http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/budget>

SEDESOL, 2012b, *External evaluation results*, Oportunidades,

http://www.oportunidades.gob.mx/Portal/wb/Web/external_evaluation_results

SEP, 2010, *National Scholarship Program For Higher Education*, Strategic Programs, http://www.sep.gob.mx/en/sep_en/National_Scholarship_program_for_Higher_Education

SEWALL, R.,G., 2008, *Conditional Cash Transfer Programs in Latin America*, SAIS Review of International Affairs, Vol. 28, n. 2, pp. 175-187

SCHULTZ, T., P., 2000, *School Subsidies for the Poor: Evaluating a Mexican Strategy for Reducing Poverty*, IFPRI, http://www.ifpri.org/sites/default/files/publications/schultz_schsubsidy.pdf

SKOUFIAS E., 2005, *Progresa and Its Impacts on the Welfare of Rural Households in Mexico*, Research Report 139, Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute (IFPRI), ISBN 0-89629-142-1

SOUTHERN AFRICAN REGIONAL POVERTY NETWORK, 2006, *Using social transfers to improve human development*, Social protection Briefing Note Series, No. 3, Department for International Development

TROCHIM, W., M., K., 2006, *Quasi-Experimental Design*, Research Methods Knowledge Database, <http://www.socialresearchmethods.net/kb/quasiexp.php>

UNDP, 2011, *Mexico: Scaling Up Progresa/Oportunidades – Conditional Cash Transfer Programme*, Poverty Reduction Scaling up local innovations for transformational change, http://www.undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Participatory%20Local%20Development/Mexico_Progres_a_web.pdf

UNDP, 2013, *Human Development Index (HDI)*, Human Development Reports, <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi>

WORLD BANK INSTITUTE, 2005, *Introduction To Poverty Analysis*, <http://siteresources.worldbank.org/PGLP/Resources/PovertyManual.pdf>

WORLD DATABANK, 2014a, *Poverty headcount ratio at \$1.25 a day (PPP) (% of population)*, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>

WORLD DATABANK, 2014b, *World Development Indicators*, <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/chart.aspx>

WORLD DATABANK, 2014c, *Poverty headcount ratio at \$2 a day (PPP) (% of population)*, <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.2DAY>

Přílohy

Tab. 1: Vztah indexu lidského rozvoje s počtem obyvatel v programu

Stát	Index lidského rozvoje	Počet příjemců podpory	Počet příjemců v procentech z celkové populace
Chiapas	0,7469	618 795	59,60 %
Oaxaca	0,7610	456 421	47,70 %
Guerrero	0,7672	392 863	52,70 %
Michoacan	0,7885	284 208	29,20 %
Veracruz	0,7897	670 659	36,00 %
Hidalgo	0,7974	225 356	36,20 %
Tlaxcala	0,8002	73 620	29,70 %
Puebla	0,8070	485 040	36,30 %
Nayarit	0,8118	44 372	17,90 %
Zacatecas	0,8123	101 965	30,10 %

Zdroj: SEDESOL, 2010a; upraveno Hana Tománková

Tab. 2: Přehled výše jednotlivých příspěvků

Typ příspěvku*	leden - červen				
	1998	2002	2006	2010	2013
příspěvek na jídlo	95	145	180	215	315
příspěvek na vzdělání					
• základní škola - 1. stupeň, 6. třída	130	195	240	290	330
• základní škola - 2. stupeň, 9. třída, chlapci	205	315	390	470	535
• základní škola - 2. stupeň, 9. třída, dívky	240	365	450	540	620
příspěvek na školní potřeby - 1. stupeň	90	135	160	195	220
nejvyšší možný příspěvek	585	890	1095	1505	1710

* všechny částky příspěvků jsou uvedeny v nominální hodnotě mexických pesos

Zdroj: SEDESOL, 2010c; upraveno Hana Tománková

Tab. 3: Přehled makro a mikro výživných prvků dětí a žen

Těhotné a kojící ženy	Děti
Železo	Železo
Zinek	Zinek
Vitamín B 12	Vitamín A
Vitamín C	Vitamín C
Vitamín E	Vitamín E
Kyselina listová	Vitamín B 2
Jód	Vitamín B 12
	Kyselina listová

Zdroj: Skoufias, 2005; upraveno Hana Tománková

Obr. 1: Mapa mexických států

Zdroj: Burton, 2009